

REPUBLIKA HRVATSKA
DRŽAVNI URED ZA REVIZIJU
Područni ured Dubrovnik

KLASA: 041-01/22-10/4
URBROJ: 613-21-23-10
Dubrovnik, 1. rujna 2023.

Izvješće o obavljenoj reviziji učinkovitosti

Upravljanje građevinama za navodnjavanje u Dubrovačko-neretvanskoj županiji

6 ČISTA VODA I
SANITARNI UVJETI

12 ODGOVORNA
POTROŠNJA
I PROIZVODNJA

SADRŽAJ

stranica

PREDMET, SUBJEKT I CILJEVI REVIZIJE	2
METODE REVIZIJE	3
KRITERIJI ZA OCJENU UČINKOVITOSTI	4
PRAVNI, STRATEŠKI I PLANSKI OKVIR ZA UČINKOVITO UPRAVLJANJE GRAĐEVINAMA ZA NAVODNJAVANJE	6
EVIDENCIJE GRAĐEVINA ZA NAVODNJAVANJE	10
GRADNJA, KORIŠTENJE I ODRŽAVANJE GRAĐEVINA ZA NAVODNJAVANJE	12
Gradnja građevina za navodnjavanje	12
Korištenje građevina za navodnjavanje	30
Održavanje građevina za navodnjavanje	33
KORIŠTENJE VODE ZA NAVODNJAVANJE	35
INFORMIRANJE JAVNOSTI	38
OCJENA UČINKOVITOSTI UPRAVLJANJA GRAĐEVINAMA ZA NAVODNJAVANJE U DUBROVAČKO-NERETVANSKOJ ŽUPANIJI	40
OČITOVANJE DUBROVAČKO-NERETVANSKE ŽUPANIJE	43

IZVJEŠĆE
O OBAVLJENOJ REVIZIJI UČINKOVITOSTI
UPRAVLJANJA GRAĐEVINAMA ZA NAVODNJAVANJE U
DUBROVAČKO-NERETVANSKOJ ŽUPANIJI

Na temelju odredaba članaka 19. i 21. Zakona o Državnom uredu za reviziju (Narodne novine 25/19), obavljena je revizija učinkovitosti upravljanja građevinama za navodnjavanje u Dubrovačko-neretvanskoj županiji (dalje u tekstu: Županija).

Revizija je obavljena na način i prema postupcima utvrđenim Okvirom profesionalnih načela, standarda i smjernica Međunarodne organizacije vrhovnih revizijskih institucija (INTOSAI) (Narodne novine 17/20) i Kodeksom profesionalne etike državnih revizora.

Postupci revizije provedeni su od 7. studenoga 2022. do 1. rujna 2023.

PREDMET, SUBJEKT I CILJEVI REVIZIJE

Predmet revizije je upravljanje građevinama za navodnjavanje u Županiji.

Navodnjavanje je, prema odredbama Zakona o vodama (Narodne novine 66/19, 84/21 i 47/23)¹, djelatnost zahvaćanja podzemnih i površinskih voda i njihova isporuka radi natapanja poljoprivrednog zemljišta, sportskih terena ili drugoga zemljišta, dok je javno navodnjavanje djelatnost zahvaćanja podzemnih i površinskih voda te njihova isporuka radi natapanja poljoprivrednog zemljišta putem građevina za navodnjavanje u vlasništvu županija ili mješovitih melioracijskih građevina u vlasništvu Republike Hrvatske. Upravljanje su poslovi investitora gradnje vodnih građevina, njihovo održavanje, čuvanje i korištenje za namjene kojima vodne građevine služe.

Vodne građevine su građevine ili skupovi građevina zajedno s pripadajućim uređajima i opremom, koji čine tehničku, odnosno tehnološku cjelinu, a služe za uređenje vodotoka i drugih površinskih voda, zaštitu od štetnog djelovanja voda, zahvaćanje voda radi njihova namjenskog korištenja i za zaštitu voda od onečišćenja.

Vodne građevine su, između ostalog, vodne građevine za melioracije koje čine:

1. građevine za melioracijsku odvodnju (kanali s pripadajućim crpnim stanicama, drenažama, betonskim propustima, čepovima, sifonima, stepenicama, brzotocima, oblagama za zaštitu od erozija, ustavama i drugim pripadajućim građevinama, uređajima i opremom) koje se dijele na građevine za osnovnu melioracijsku odvodnju (melioracijske građevine I. i II. reda) i građevine za detaljnu melioracijsku odvodnju (građevine III. i IV. reda)
2. građevine za navodnjavanje (akumulacijske i druge zahvatne građevine, razvodna mreža i druge građevine pripadajuće ovim građevinama)
3. mješovite melioracijske građevine.

Građevinama za osnovnu melioracijsku odvodnju u vlasništvu Republike Hrvatske upravljaju Hrvatske vode. Građevinama za detaljnu melioracijsku odvodnju u vlasništvu županija upravljaju Hrvatske vode. Građevinama za navodnjavanje u vlasništvu županija upravljaju županije.

Građevine za navodnjavanje, prema načinu gradnje i upravljanja, dijele se na sustave javnog navodnjavanja² i privatne sustave. Sustavi javnog navodnjavanja najčešće se sastoje od vodozahvata s crpnom stanicom i postrojenjem za kondicioniranje vode³, akumulacije, dovodnoga sustava i distribucijske mreže. Vodozahvat može biti na otvorenom vodotoku, postojećoj akumulaciji ili podzemnoj vodi.

Subjekt revizije je Županija, kao investitor gradnje sustava javnog navodnjavanja na svom području.

Revizijom je obuhvaćeno razdoblje 2005. – 2021. u vezi s donošenjem županijskog plana navodnjavanja i ostvarenjem ciljeva utvrđenih navedenim planom, dok su podaci o drugim aktivnostima Županije obuhvaćeni do konca 2022.

¹ Do stupanja na snagu navedenog Zakona (srpanj 2019.), na snazi je bio Zakon o vodama (Narodne novine 153/09, 130/11, 56/13, 14/14 i 46/18).

² Predmet revizije su sustavi javnog navodnjavanja.

³ Prema odredbama Zakona o vodama, kondicioniranje je postupak obrade zahvaćene vode da bi postala prikladna za ljudsku potrošnju.

Osnovni cilj revizije je ocijeniti učinkovitost upravljanja građevinama za navodnjavanje te utvrditi ostvaruju li se ciljevi Nacionalnog projekta navodnjavanja i gospodarenja poljoprivrednim zemljištem i vodama u Republici Hrvatskoj (dalje u tekstu: NAPNAV), koji je donijela Vlada Republike Hrvatske u srpnju 2005., i Višegodišnjeg programa gradnje regulacijskih i zaštitnih vodnih građevina i građevina za melioracije (Narodne novine 117/15) (dalje u tekstu: Višegodišnji program gradnje) na području Županije. Revizijom je obuhvaćena provedba Plana navodnjavanja za područje Županije (dalje u tekstu: Plan navodnjavanja), koji je donijela Županija u travnju 2007. te programa gradnje i održavanja građevina za navodnjavanje u vlasništvu Županije koje donosi njezino predstavničko tijelo.

Posebni ciljevi revizije su:

- provjeriti uspostavu pravnog, strateškog i planskog okvira za učinkovito upravljanje građevinama za navodnjavanje
- utvrditi jesu li ustrojene propisane evidencije građevina za navodnjavanje
- ocijeniti je li gradnja, korištenje i održavanje građevina za navodnjavanje učinkovita
- ocijeniti koristi li se voda za navodnjavanje u skladu s vodnim potencijalom i potrebama za navodnjavanjem
- utvrditi informira li se javnost o navodnjavanju.

METODE REVIZIJE

U skladu s prihvaćenim revizijskim standardima Međunarodne organizacije vrhovnih revizijskih institucija (INTOSAI), revizija je planirana i obavljena na način koji osigurava potrebne revizijske dokaze i pruža razumnu osnovu za revizijske nalaze i zaključke te ostvarenje ciljeva revizije.

U fazi planiranja i pripreme revizije, analizirana je pravna regulativa, javno objavljeni podaci o Županiji, podaci o sustavima javnog navodnjavanja koje objavljuju Hrvatske vode i drugi dostupni podaci.

U provedbi postupaka revizije korištene su sljedeće metode prikupljanja i analize podataka:

- proučeni su i analizirani propisi te stručni i drugi dostupni materijali u vezi s navodnjavanjem
- analizirani su podaci iz poslovnih knjiga, evidencija i izvješća Županije, provjerena je dokumentacija u vezi sa sustavima navodnjavanja te su analizirani podaci iz javno objavljenih izvješća Hrvatskih voda
- na temelju odabranog uzorka, provjerena je dokumentacija Županije u vezi s evidentiranjem građevina za navodnjavanje i korištenjem sustava javnog navodnjavanja
- obavljani su razgovori s odgovornim osobama i pribavljena obrazloženja o pojedinim aktivnostima u vezi s upravljanjem građevinama za navodnjavanje.

KRITERIJI ZA OCJENU UČINKOVITOSTI

Za ocjenu učinkovitosti upravljanja građevinama za navodnjavanje utvrđeni su kriteriji koji proizlaze iz zakona, drugih propisa i planskih dokumenata, kao i poduzetih aktivnosti Županije u vezi s upravljanjem građevinama za navodnjavanje.

Okosnicu revizije činilo je glavno pitanje:

– Je li upravljanje građevinama za navodnjavanje učinkovito?

Revizijom su prikupljeni dokazi kako bi se odgovorilo na sljedeća **potpitanja**:

- Je li uspostavljen pravni, strateški i planski okvir za učinkovito upravljanje građevinama za navodnjavanje?
- Jesu li ustrojene evidencije građevina za navodnjavanje?
- Je li gradnja, korištenje i održavanje građevina za navodnjavanje učinkovita?
- Koristi li se voda za navodnjavanje u skladu s vodnim potencijalom i potrebama za navodnjavanjem?
- Provodi li se informiranje o ostvarenju županijskih planova navodnjavanja?

U tablici broj 1 daju se kriteriji za ocjenu učinkovitosti upravljanja građevinama za navodnjavanje, prema područjima revizije.

Tablica broj 1

Kriteriji za ocjenu učinkovitosti, prema područjima revizije

Redni broj	Područja revizije	Kriteriji
	1	2
1.	Pravni, strateški i planski okvir za učinkovito upravljanje građevinama za navodnjavanje	<ul style="list-style-type: none"> ○ uspostavljen je pravni i strateški okvir kojim je uređeno područje navodnjavanja ○ donesen je županijski plan navodnjavanja i usklađen je s NAPNAV-om ○ predstavničko tijelo Županije donijelo je program gradnje sustava javnog navodnjavanja ○ program gradnje sustava javnog navodnjavanja sadrži propisane podatke ○ predstavničko tijelo Županije donijelo je godišnji program održavanja sustava javnog navodnjavanja ○ godišnji program održavanja sustava javnog navodnjavanja sadrži propisane podatke
2.	Evidencije građevina za navodnjavanje	<ul style="list-style-type: none"> ○ ustrojena je evidencija građevina za navodnjavanje ○ prije gradnje građevina za navodnjavanje uređeni su imovinskopravni odnosi ○ uređeno je vlasništvo građevina za navodnjavanje ○ građevine za navodnjavanje evidentirane su u poslovnim knjigama Županije
3.	Gradnja, korištenje i održavanje građevina za navodnjavanje	<ul style="list-style-type: none"> ○ županijskim planom navodnjavanja utvrđen je vodni i zemljišni potencijal ○ županijskim planom navodnjavanja utvrđene su poljoprivredne površine pogodne za navodnjavanje ○ Županija je u skladu sa županijskim planom navodnjavanja nominirala projekte navodnjavanja prema Hrvatskim vodama

Redni broj	Područja revizije	Kriteriji
	1	2
		<ul style="list-style-type: none"> ○ prije gradnje građevina za navodnjavanje osigurani su izvori financiranja ○ Županija je dio/ukupna sredstva pribavila iz sredstava ruralnog razvoja ○ izrađeni su elaborati zaštite okoliša te su podneseni zahtjevi za ocjenu o potrebi procjene utjecaja zahvata na okoliš ○ sustav javnog navodnjavanja pušten je u rad ○ prikupljaju se podaci o stvarno navodnjavanom poljoprivrednom zemljištu i broju priključenih korisnika ○ sustavi javnog navodnjavanja koriste se u punom kapacitetu (poljoprivrednici se priključuju na sustav), odnosno imaju dovoljan broj krajnjih korisnika ○ ispituje se jesu li cijene priključaka na sustave javnog navodnjavanja prihvatljive poljoprivrednicima ○ u preinvesticijskim studijama utvrđena je struktura poljoprivrednih kultura te planirana proizvodnja navedenih kultura na navodnjavanom poljoprivrednom zemljištu ○ prikupljaju se podaci o poljoprivrednim kulturama na zemljištu koje se navodnjava i analiziraju u odnosu na preinvesticijske studije ○ prikupljaju se podaci o povećanju poljoprivredne proizvodnje na navodnjavanom zemljištu i analiziraju se u odnosu na utrošak vode ○ provode se edukacije poljoprivrednika o koristima navodnjavanja (putem Županije ili drugih službi) zbog utjecaja klimatskih promjena ○ provode se edukacije poljoprivrednika o novim tehnologijama, načinu financiranja sustava javnog navodnjavanja i drugo ○ Županija surađuje s nadležnim institucijama u vezi s neposrednim nadzorom korištenja voda ○ Županija surađuje s Hrvatskim vodama u vezi s praćenjem rezultata NAPNAV-a na svome području ○ održavanje građevina za navodnjavanje u vlasništvu Županije preuzeto je od Hrvatskih voda u propisanom roku ○ izrađene su preinvesticijske studije kojima su određeni opći tehnički uvjeti za održavanje vodnih građevina i/ili se koriste Opći tehnički uvjeti Hrvatskih voda iz 2012. ○ sastavljen je izračun godišnjih troškova rada i održavanja sustava javnog navodnjavanja ○ izabrani su izvođači za poslove održavanja i zaključeni ugovori ○ poslovi održavanja obavljaju se u skladu sa zaključenim ugovorima
4.	Korištenje vode za navodnjavanje	<ul style="list-style-type: none"> ○ za korištenje vode za navodnjavanje pribavljene su vodopravne dozvole ○ sustavi javnog navodnjavanja omogućuju mjerenje utroška i gubitaka vode ○ s krajnjim korisnicima sustava javnog navodnjavanja zaključeni su ugovori ○ predstavničko tijelo Županije donijelo je odluku o godišnjoj visini naknade za navodnjavanje ○ odluka o godišnjoj visini naknade za navodnjavanje sadrži propisane elemente ○ naknada za navodnjavanje se obračunava na propisani način ○ vodi se očevidnik naknade za navodnjavanje ili je vođenje povjerenom drugim tijelima u skladu s propisima ○ ostvaruju se prihodi od naknade za navodnjavanje i namjenski se troše ○ donesena je odluka o podmirivanju dijela troškova održavanja sustava javnog navodnjavanja iz prihoda Županije
5.	Informiranje javnosti	<ul style="list-style-type: none"> ○ informira se javnost o ostvarenju županijskog plana navodnjavanja i učincima navodnjavanja

Upravljanje građevinama za navodnjavanje u Županiji ocjenjuje se **učinkovitim**, ako je uspostavljen pravni, strateški i planski okvir koji omogućava učinkovito upravljanje građevinama za navodnjavanje, ustrojene su propisane evidencije, gradnja građevina za navodnjavanje obavlja se u skladu s planskim dokumentima te se izgrađene građevine koriste i održavaju, voda za navodnjavanje koristi se u skladu s vodnim potencijalom i potrebama za navodnjavanjem te se informira javnost o ostvarenju županijskih planova navodnjavanja.

Upravljanje građevinama za navodnjavanje u Županiji ocjenjuje se **učinkovitim, pri čemu su potrebna određena poboljšanja**, ako su utvrđeni određeni propusti koji bitno ne utječu na upravljanje građevinama za navodnjavanje.

Upravljanje građevinama za navodnjavanje u Županiji ocjenjuje se **djelomično učinkovitim**, ako su utvrđene nepravilnosti i propusti koji utječu na učinkovito upravljanje građevinama za navodnjavanje i provedbu aktivnosti te su potrebna značajna poboljšanja.

Upravljanje građevinama za navodnjavanje u Županiji ocjenjuje se **neučinkovitim**, ako su utvrđene nepravilnosti i propusti koji bitno utječu na učinkovito upravljanje građevinama za navodnjavanje, kako bi se provodilo u skladu s načelima ekonomičnosti, djelotvornosti i svrsishodnosti.

PRAVNI, STRATEŠKI I PLANSKI OKVIR ZA UČINKOVITO UPRAVLJANJE GRAĐEVINAMA ZA NAVODNJAVANJE

Odredbama Zakona o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj (Narodne novine 86/06, 125/06 – ispravak, 16/07 – ispravak, 95/08 – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, 46/10 – ispravak, 145/10, 37/13, 44/13, 45/13 i 110/15), utvrđena je Županija kao jedinica područne (regionalne) samouprave. Županija obuhvaća pet gradova i 17 općina s ukupno 115 862 stanovnika (prema popisu stanovništva iz 2021.).

Županije u svom samoupravnom djelokrugu obavljaju poslove od područnog (regionalnog) značaja, koji se odnose na obrazovanje, zdravstvo, prostorno i urbanističko planiranje, gospodarski razvoj, promet i prometnu infrastrukturu, održavanje javnih cesta, planiranje i razvoj mreže obrazovnih, zdravstvenih, socijalnih i kulturnih ustanova, izdavanje građevinskih i lokacijskih dozvola, drugih akata u vezi s gradnjom i provedbom dokumenata prostornog uređenja za područje županije izvan područja grada te druge poslove u skladu s posebnim zakonima.

Zakonski predstavnik Županije od lipnja 2009. i u vrijeme obavljanja revizije je župan Nikola Dobroslavić, prof. Za obavljanje poslova iz samoupravnog djelokruga, ustrojeno je devet upravnih odjela. Poslovi u vezi sa sustavima javnog navodnjavanja obavljaju se u Upravnom odjelu za poljoprivredu i ruralni razvoj.

Područje navodnjavanja uređeno je Strategijom upravljanja vodama (Narodne novine 91/08), Strategijom poljoprivrede do 2030. (Narodne novine 26/22), NAPNAV-om, Zakonom o vodama, Zakonom o financiranju vodnoga gospodarstva (Narodne novine 153/09, 90/11, 56/13, 154/14, 119/15, 120/16, 127/17 i 66/19), Uredbom o standardu kakvoće voda (Narodne novine 96/19, 20/23 i 50/23 – ispravak), Pravilnikom o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje (Narodne novine 83/10 i 76/14), Pravilnikom o sadržaju, obliku i načinu vođenja vodne dokumentacije (Narodne novine 120/10), Pravilnikom o očevidniku zahvaćenih i korištenih količina voda (Narodne novine 81/10), Pravilnikom o izdavanju vodopravnih akata (Narodne novine 9/20 i 39/22), Pravilnikom o uvjetima za obavljanje poslova vodočuvarske službe (Narodne novine 114/10), Popisom građevina za osnovnu melioracijsku odvodnju i mješovitih melioracijskih građevina od interesa za Republiku Hrvatsku (Narodne novine 83/10), Višegodišnjim programom gradnje i drugim propisima.

Strategiju upravljanja vodama donio je Hrvatski sabor u srpnju 2008., kao dugoročni planski dokument kojim se utvrđuje vizija, misija, ciljevi i zadaće državne politike u upravljanju vodama. Strategija daje strateška opredjeljenja i smjernice razvoja vodnoga gospodarstva polazeći od zatečenog stanja vodnoga sektora, razvojnih potreba, gospodarskih mogućnosti, međunarodnih obveza te potrebe za očuvanjem i unaprijeđenjem stanja voda te vodnih i o vodi ovisnih ekosustava.

U Strategiji upravljanja vodama se navodi da financiranje melioracijske odvodnje i melioracijskog navodnjavanja nema većih nepoznanica. Ono spada u obuhvat načela korisnik plaća. Jedina je dvojba treba li primijeniti načelo skupne solidarnosti, na što i u kojem opsegu. Navode se i opći podaci o vodnim potencijalima, područjima pogodnim za navodnjavanje, potrebama za navodnjavanjem te stanju poljoprivrede u vezi sa sustavima za navodnjavanje. Također, Strategijom je kao aktivnost u vezi s navodnjavanjem utvrđeno stvaranje uvjeta za razvoj navodnjavanja prema zahtjevima korisnika u skladu s NAPNAV-om. Nositelji aktivnosti su Ministarstvo poljoprivrede i županije.

NAPNAV je donijela Vlada Republike Hrvatske 2005. za razdoblje 2006. – 2020. NAPNAV sadrži polazišta, očekivane rezultate, nacionalni okvir projekta, projektne aktivnosti i institucije uključene u provedbu projekta. Očekivani rezultat provedbe NAPNAV-a je da će mjere sustavnog organiziranja infrastrukture u poljoprivredi, okrupnjavanja poljoprivrednih površina i uvođenja navodnjavanja i novih tehnologija proizvodnje polučiti i učinkovitiju poljoprivrednu proizvodnju. Time će se potaknuti promjena strukture proizvodnje uvođenjem visokodohodovnih kultura koje većinom uvozimo te će projekt u konačnici rezultirati povoljnim makroekonomskim učinkom.

Višegodišnji program gradnje je planski dokument upravljanja vodama koji razrađuje načine postizanja ciljeva utvrđenih planovima više razine. Nositelj Višegodišnjeg programa gradnje je ministarstvo nadležno za vodno gospodarstvo.

Prema odredbama Zakona o vodama, svakome je dopušteno korištenje voda za osobne potrebe, na način i u količinama koje ne isključuju druge od jednakog korištenja (opće korištenje voda). Opće korištenje voda obuhvaća zahvaćanje površinske i podzemne vode za piće, kuhanje, grijanje, održavanje čistoće, sanitarne i druge potrebe u kućanstvu, i to iz prvoga vodonosnoga sloja u aluvijalnom području, a u području krša u skladu s vodopravnim uvjetima te korištenje površinskih voda za kupanje, sport i rekreaciju i druge slične namjene. Opće korištenje voda ne obuhvaća korištenje voda za navodnjavanje neovisno o veličini površine koja se navodnjava.

Pravo na korištenje voda za potrebe navodnjavanja ostvaruje se u skladu sa Zakonom o vodama, a radi ostvarenja ciljeva NAPNAV-a, planova i programa navodnjavanja županija te za zadovoljenje potreba za navodnjavanjem različitih korisnika za razne namjene.

Prema NAPNAV-u i Višegodišnjem programu gradnje, poljoprivredna proizvodnja pokazuje višegodišnji pad, neuravnoteženu ponudu i potražnju, stalnost negativne vanjskotrgovinske bilance i postupno smanjenje udjela u bruto domaćem proizvodu⁴. Stoga i gospodarski pokazatelji ukazuju na neučinkovito korištenje raspoloživih resursa zemljišta i voda, spor obrt kapitala i pad proizvodnosti rada u poljoprivredi. Prema istraživanjima, u Republici Hrvatskoj vrlo visoku i visoku pogodnost za navodnjavanje ima 484 025 ha poljoprivrednih površina, a potencijali hrvatske poljoprivrede nedovoljno su iskorišteni. Neiskorišteni su potencijali za navodnjavanje i navodnjavanje ne predstavlja značajno opterećenje na vodni resurs. Prema veličini navodnjavanih površina, Republika Hrvatska se nalazi na začelju Europe. Sve su češća razdoblja suša, iz kojih proizlaze značajne štete, koje se navodnjavanjem, kao jednom od izuzetno važnih mjera, mogu smanjiti, a u određenim okolnostima i potpuno izbjeći.

NAPNAV-om su utvrđeni sudionici nadležni za njegovu provedbu, a to su Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo poljoprivrede, Nacionalno povjerenstvo za projekt navodnjavanja, Stručni tim za provedbu NAPNAV-a, Agencija za navodnjavanje, Hrvatske vode, županije, obiteljska poljoprivredna gospodarstva, zadruge i udruge, poslovni subjekti i gradovi. Aktivnosti Županije su izraditi županijske planove, sudjelovati u definiranju regionalnog koncesionara za rukovanje i upravljanje sustavom za navodnjavanje, nominirati projekte navodnjavanja, osigurati sredstva za sufinanciranje, poticati korisnike na udruživanje te osigurati suglasnosti krajnjih korisnika za nominaciju projekata.

Višegodišnjim programom gradnje identificirano je sedam projekta navodnjavanja na području Županije kojima je obuhvaćeno poljoprivredno zemljište površine od 7 483 ha (Donja Neretva – Podsustav Opuzen i Koševo – Vrbovci, Konavosko polje, Stonsko polje, Župa dubrovačka, Čara, Smokvica i Lumbarda).⁵

Do vremena obavljanja revizije (travanj 2023.) nisu doneseni novi NAPNAV, kao ni Višegodišnji program gradnje. Izradu NAPNAV-a naručilo je Ministarstvo poljoprivrede, a izradu novog NAPNAV-a Hrvatske vode. Novi NAPNAV je u fazi izrade.

NAPNAV-om su utvrđeni posebni ciljevi, a jedan od kratkoročnih ciljeva je izrada županijskih planova. U NAPNAV-u je navedeno da sve županije i Grad Zagreb imaju navodnjavanih površina. Veličina navodnjavanih površina te udio navodnjavanih površina u ukupno korištenima nije jednak na svim područjima. Zato je realno očekivati da se navodnjavanje u Republici Hrvatskoj neće u svim područjima jednako razvijati. Županijama koje planiraju navodnjavanje preporučuje se da izrade županijske planove navodnjavanja, odnosno planske dokumente koji bi trebali valorizirati prirodne resurse, definirati prioritetna područja za navodnjavanje, procijeniti veličinu obuhvata te utvrditi socioekonomske učinke gradnje i primjene sustava za navodnjavanje.

⁴ Bruto domaći proizvod pokazuje ukupnu vrijednost dobara i usluga proizvedenih u Republici Hrvatskoj.

⁵ Višegodišnji program gradnje – Tablica 13.19. Identificirani projekti navodnjavanja

Županija je u travnju 2007., na temelju NAPNAV-a, donijela Plan navodnjavanja. Planom navodnjavanja su obuhvaćeni teritorijalni ustroj i stanovništvo; zemljopisne i klimatske karakteristike; postojeće stanje poljoprivredne proizvodnje; potrebe navodnjavanja; procjena pogodnosti tla za navodnjavanje; zaštita poljoprivrednog zemljišta; raspoloživost vode za navodnjavanje odnosno vodni potencijal; očekivane koristi i ekonomski pokazatelji realizacije. Planom navodnjavanja je za lokaciju pilot-projekta predloženo područje Donje Neretve.

Do konca 2022. na području Županije pušten je u probni rad Sustav navodnjavanja Glog. Županija je u svibnju 2022. donijela Program održavanja Sustava navodnjavanja Glog za 2022., a u prosincu 2022. Program održavanja Sustava navodnjavanja Glog za 2023. Za spomenuti sustav navodnjavanja Županija nije donijela program gradnje niti je drugim unutarnjim aktom propisala uvjete i postupke za projektiranje i građenje sustava navodnjavanja.

Prema odredbama članka 30. Zakona o vodama, gradnja i održavanje građevina za navodnjavanje u vlasništvu jedinica područne (regionalne) samouprave provodi se prema programu koji donosi njezino predstavničko tijelo.

Odredbama članka 3. Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje propisano je da program gradnje sustava javnog navodnjavanja donosi jedinica područne (regionalne) samouprave temeljem županijskog plana navodnjavanja, a sadrži sljedeća poglavlja: interes krajnjih korisnika za projektiranje i gradnju sustava javnog navodnjavanja, način financiranja izrade projektne dokumentacije i gradnje sustava javnog navodnjavanja, opseg i dinamiku izrade projektne dokumentacije (studija izvodljivosti, studija utjecaja na okoliš, idejni projekt, glavno-izvedbeni projekt), dinamiku ishođenja potrebnih dozvola i suglasnosti, planiranu vrijednost projektiranja i izgradnje sustava javnog navodnjavanja, dinamiku početka i dovršetka projektiranja i izgradnje sustava javnog navodnjavanja.

Državni ured za reviziju nalaže prije početka gradnje sustava navodnjavanja donijeti program gradnje sustava javnog navodnjavanja u skladu s odredbama Zakona o vodama i Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje.

Programi održavanja Sustava navodnjavanja Glog za 2022. i 2023. sadrže poglavlje godišnji troškovi rada i održavanja sustava u kojem su obračunani fiksni troškovi rada i održavanja te varijabilni godišnji troškovi rada. Fiksne troškove rada i održavanja sustava javnog navodnjavanja čine troškovi upravljanja i rukovanja sustavom javnog navodnjavanja; troškovi održavanja sustava javnog navodnjavanja i zajednički troškovi sustava javnog navodnjavanja (izvještavanje, tehnički i agronomski poslovi, financijski troškovi administriranja sustava javnog navodnjavanja, troškovi osiguranja sustava javnog navodnjavanja i naplate naknade te ostali troškovi). Naknadu u visini fiksnih godišnjih troškova plaća korisnik sustava javnog navodnjavanja unutar zone obuhvata sustava navodnjavanja za troškove upravljanja i rukovanja, troškove održavanja i zajedničke troškove sustava javnog navodnjavanja. Naknada se obračunava po jedinici poljoprivredne površine (ha). Varijabilne troškove rada i održavanja sustava javnog navodnjavanja čine troškovi energije potrebni za rad sustava javnog navodnjavanja i troškovi naknade za korištenje voda. Naknadu za varijabilne troškove plaća krajnji korisnik za isporučenu vodu i obračunava se po m³ utrošene vode.

Revizijom je utvrđeno da godišnji programi održavanja sustava javnog navodnjavanja za 2022. i 2023. sadrže poglavlje godišnji troškovi rada i održavanja sustava, ali ne sadrže propisana poglavlja ukupno potrebne količine vode i dinamika rada sustava navodnjavanja te godišnji plan navodnjavanja. Također je utvrđeno da Županija nije uključila krajnje korisnike (nije organizirala javne tribine, sastanke i drugo) u postupke izrade i donošenja spomenutih godišnjih programa održavanja sustava javnog navodnjavanja.

Odredbama članka 6. Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje propisano je da program održavanja sustava javnog navodnjavanja donose jedinice područne (regionalne) samouprave za svaku godinu. Program se temelji na pojedinačnim sustavima javnog navodnjavanja te sadrži propisana poglavlja: ukupno potrebne količine vode i dinamika rada sustava navodnjavanja, godišnji plan navodnjavanja i godišnji troškovi rada i održavanja sustava. Nadalje, propisano da su jedinice područne (regionalne) samouprave dužne u postupku izrade i donošenja godišnjeg programa održavanja sustava javnog navodnjavanja, uključiti krajnje korisnike.

Državni ured za reviziju nalaže Program održavanja Sustava navodnjavanja Glog izraditi sa svim propisanim poglavljima u skladu s odredbama Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje.

Također, nalaže uključiti krajnje korisnike u postupak izrade i donošenja godišnjeg programa održavanja sustava javnog navodnjavanja u skladu s odredbama spomenutog Pravilnika.

EVIDENCIJE GRAĐEVINA ZA NAVODNJAVANJE

U glavnoj knjizi Županije na koncu 2022. evidentiran je Sustav navodnjavanja Glog vrijednosti od 24.415.419,00 kn te osim spomenutog sustava za navodnjavanje nema evidentiranih drugih građevina za navodnjavanje.

Međutim, Županija i Hrvatske vode zaključile su Ugovor o sufinanciranju sanacije sustava navodnjavanja u Donjoj Neretvi u rujnu 2008. Prema odredbama Ugovora potrebno je obaviti radove nadvišenja krune nasipa natapnog kanala Metković – Opuzen i sanaciju oštećenja nasipa natapnog kanala na mjestima procjeđivanja i postava vodonepropusne folije. Ukupna predviđena vrijednost radova iznosila je 700.000,00 kn, a financiranje je planirano sredstvima Hrvatskih voda u iznosu od 500.000,00 kn te Županije u iznosu od 200.000,00 kn. Županija je u listopadu 2008. Hrvatskim vodama doznačila navedena sredstva.

Također, u Višegodišnjem programu gradnje, u dijelu koji se odnosi na sustave za navodnjavanje, odnosno pregled aktivnosti na realizaciji NAPNAV-a, navodi se da je provedena djelomična sanacija na pet sustava navodnjavanja, između kojih je i Sustav navodnjavanja Neretvansko polje. Nadalje, u Studiji izvodljivosti Sustava navodnjavanja Glog iz listopada 2016., u dijelu u kojem su sadržani podaci o regulatornom okviru, navodi se, između ostalog, da je podsustav koji uključuje crpnu stanicu Glog na Maloj Neretvi i tlačnu mrežu oštećen i nije u funkciji od 1989. te da je potrebno u potpunosti rekonstruirati magistralni natapni kanal i sanirati natapne mreže te nastaviti radove na kanalskoj distribucijskoj mreži za navodnjavanje.

Potom, u Studiji izvodljivosti Nacionalnog pilot projekta navodnjavanja Donja Neretva – Sustav navodnjavanja Koševo – Vrbovci, naručitelja Hrvatskih voda, iz rujna 2014., navode se podaci o postojećem sustavu navodnjavanja koji se, između ostalog, sastoji od glavne crpne stanice kapaciteta 7,50 m³/s, hidrotehničkog tunela dužine 500 m, glavnoga dovodnog kanala dužine 10 km, trenutnog kapaciteta oko 5,0 m³/s, tlačnog cjevovoda dužine 30 km, tlačne crpne stanice kapaciteta 550 l/s i tlačne crpne stanice kapaciteta 200 l/s. Nadalje, u Elaboratu o usklađenosti glavnog projekta s mjerama zaštite okoliša Sustav navodnjavanja Donja Neretva, Navodnjavanje na pilot-lokaciji Glog iz ožujka 2015., u dijelu u kojem se daju podaci o zahvatu navodi se da će se za dovod vode do privremene crpne stanice koristiti odvod postojeće, napuštene i devastirane crpne stanice Glog iz čega je razvidno da je na području koje obuhvaća prostor Donje Neretve bio izgrađen sustav navodnjavanja.

Skreće se pozornost na odredbe članka 240. Zakona o vodama, kojima je propisano da u razdoblju od 36 mjeseci od stupanja na snagu spomenutog Zakona, odnosno od srpnja 2019., građevine za navodnjavanje u vlasništvu županija održavaju Hrvatske vode na temelju Programa održavanja koji donosi Županijska skupština i do visine sredstava naknade za navodnjavanje osiguranih na temelju Zakona kojim se uređuje financiranje vodnoga gospodarstva, a program održavanja Županijskoj skupštini predlažu Hrvatske vode. Nadalje je propisano da je Županija ovlaštena preuzeti održavanje građevina za navodnjavanje, počevši od 1. siječnja svake iduće godine unutar roka od 36 mjeseci od stupanja na snagu Zakona o vodama, na temelju akta koji je u obvezi dostaviti Hrvatskim vodama najmanje 60 dana unaprijed. Ako Županija ne preuzme održavanje u propisanom roku, smatra se da je istekom roka od 36 mjeseci od stupanja Zakona na snagu, preuzela održavanje građevina za navodnjavanje.

Županija Hrvatskim vodama nije dostavila pisani akt kojim bi, u skladu s odredbama navedenog Zakona, preuzela održavanje građevina za navodnjavanje, a protekom roka od 36 mjeseci od stupanja na snagu spomenutog Zakona, odnosno od srpnja 2022., smatra se da je Županija preuzela održavanje građevina za navodnjavanje.

Županija je ishodila Građevinsku dozvolu za izgradnju Sustava navodnjavanja Glog, u listopadu 2016. te izmjene i dopune u svibnju i prosincu 2021. od Ministarstva graditeljstva i prostornog uređenja (od srpnja 2020. Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine). Prve Izmjene i dopune spomenute Dozvole iz svibnja 2021. odnose se na izmjene dijela tehničkih rješenja u spomenutom projektu (trase cjevovoda i niveletu cjevovoda), a druge Izmjene i dopune iz prosinca 2021. odnose se također na tehnička rješenja spomenutog projekta (u dijelu izmjene trase cjevovoda, krana crpne stanice).

Izdavanju Građevinske dozvole prethodilo je rješavanje imovinskopравnih odnosa, između ostalog, pokrenuti su postupci nepotpunog izvlaštenja te pribavljanje suglasnosti Agencije za poljoprivredno zemljište⁶ i Državnog ureda za upravljanje državnom imovinom (sada Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine).

Županija nije ustrojila evidenciju građevina za navodnjavanje koja bi sadržavala podatke o obuhvatu sustava navodnjavanja; zahvatu vode (površinske ili podzemne); fazi gradnje te procijenjenoj vrijednosti ili vrijednosti projekta; ulaganjima; tehnologiji; održavanju; vlasništvu nad zemljištem; korisnicima sustava javnog navodnjavanja; površini navodnjavanog poljoprivrednog zemljišta; poljoprivrednim kulturama koje se uzgajaju (prema godinama) te drugo.

⁶ Temeljem odredbi članka 105. Zakona o poljoprivrednom zemljištu (Narodne novine 20/18), Agencija za poljoprivredno zemljište prestala je s radom 2018., a poslove i zaposlenike preuzelo je Ministarstvo poljoprivrede i Hrvatski centar za poljoprivredu i hranu.

Državni ured za reviziju preporučuje ustrojiti evidenciju građevina za navodnjavanje koja bi sadržavala podatke o obuhvatu sustava navodnjavanja; zahvatu vode (površinske ili podzemne); fazi gradnje te procijenjenoj vrijednosti ili vrijednosti projekta; ulaganjima; tehnologiji; održavanju; vlasništvu nad zemljištem; broju korisnika sustava javnog navodnjavanja; površini navodnjavanog poljoprivrednog zemljišta; poljoprivrednim kulturama koje se uzgajaju (prema godinama) te drugo.

GRADNJA, KORIŠTENJE I ODRŽAVANJE GRAĐEVINA ZA NAVODNJAVANJE

Gradnja građevina za navodnjavanje

Osnovna pretpostavka za razvoj sustava javnog navodnjavanja su vodni i zemljišni potencijali. Podaci o vodnom i zemljišnom potencijalu na području Republike Hrvatske uređeni su u NAPNAV-u i Višegodišnjem programu gradnje, a podaci o vodnom i zemljišnom potencijalu na području Županije u Planu navodnjavanja.

Prema NAPNAV-u, u 2003. u Republici Hrvatskoj navodnjavano je 9 264,75 ha odnosno 0,9 %, dok je u Županiji navodnjavano 919,85 ha poljoprivrednog zemljišta odnosno 12,7 % korištenih površina.⁷ Obnovljivi izvori vode u Republici Hrvatskoj iznose oko 45 milijardi m³ vode godišnje, od čega 39 milijardi m³ godišnje iz površinskih voda i 6 milijardi m³ iz podzemnih voda.

Za potrebe analize i rangiranja prioriteta navodnjavanja u Republici Hrvatskoj, prema podacima iz NAPNAV-a, izrađena je karta potencijala vodnih resursa na temelju hidrografske karte, karte slivova podzemnih voda te procijenjene vodne bilance Republike Hrvatske. Pri izradi navedene karte uvedeno je šest razreda potencijala za navodnjavanje: vrlo visoki, visoki, srednji, umjereni, nizak i vrlo nizak potencijal. Na području Županije srednji potencijal (osigurane vode za navodnjavanje uz značajnija ulaganja u hidrotehničke građevine i provedbu kontinuiranog bilanciranja raspoloživih voda), između ostalog, utvrđen je za sliv Neretve; umjereni potencijal (djelomično osigurane vode za navodnjavanje) utvrđen je za sliv Ljute u Konavlima, dok je vrlo nizak potencijal (područja nepovoljne vodne bilance vrlo malih mogućnosti zahvaćanja vode za navodnjavanje čak i uz izgradnju hidrotehničkih građevina) utvrđen za otoke.

Nadalje, u NAPNAV-u je izvršeno rangiranje županija s obzirom na potencijale za navodnjavanje na nacionalnoj razini. Provedena je analiza koja uz korištene kriterije prirodnih resursa i deficita vode uvodi i socioekonomske kriterije. Kriteriji su grupirani u četiri skupine: obilježja poljoprivrednih gospodarstava, uzgajane kulture, prirodni resursi i deficit vode.

⁷ NAPNAV – Tablica 8. Navodnjavane površine u Republici Hrvatskoj, prema Popisu poljoprivrede iz 2003.

Temeljem provedene analize županije su na nacionalnoj razini rangirane u četiri skupine, gdje prva skupina predstavlja županije s vrlo visokim prioritetom u navodnjavanju sa smanjenjem do četvrte skupine s normalnim prioritetom za navodnjavanje. Županija pripada u prvu prioritetnu skupinu za navodnjavanje.

Prema Planu navodnjavanja, mogući izvori vode za navodnjavanje su oborine, voda iz prirodnih jezera (na području Županije nalaze se Baćinska jezera, Vrgorsko jezero, Kuti, Desansko jezero i druga), otvorenih vodotoka (Neretva sa svojim pritocima, Ombla i Ljuta) i izvora, podzemnih voda i voda akumuliranih u umjetnim akumulacijama (prema podacima iz Plana voda iz akumulacije Bileća, koja se nalazi na području susjedne Bosne i Hercegovine, planira se dobivati preko vodne komore Hidroelektrane Dubrovnik).

Od stalnih (trajnih) vodotoka na području Županije najveću važnost ima rijeka Neretva, koja je ujedno najduža rijeka Jadranskoga sliva s najvećom deltom koju je prije suvremenih melioracijskih zahvata presijecalo 12 rukavaca. U vrijeme izrade Plana navodnjavanja ostala su samo četiri rukavca.

Ostali važniji vodotoci su Rijeka dubrovačka – Ombla koja izvire u Komolcu (dužine toka 5,5 km), Ljuta koja izvire u sjevernom dijelu Konavoskog polja (dužine toka 6,0 km) te rijeka Matica koja je vodotok Vrgorskoga polja.

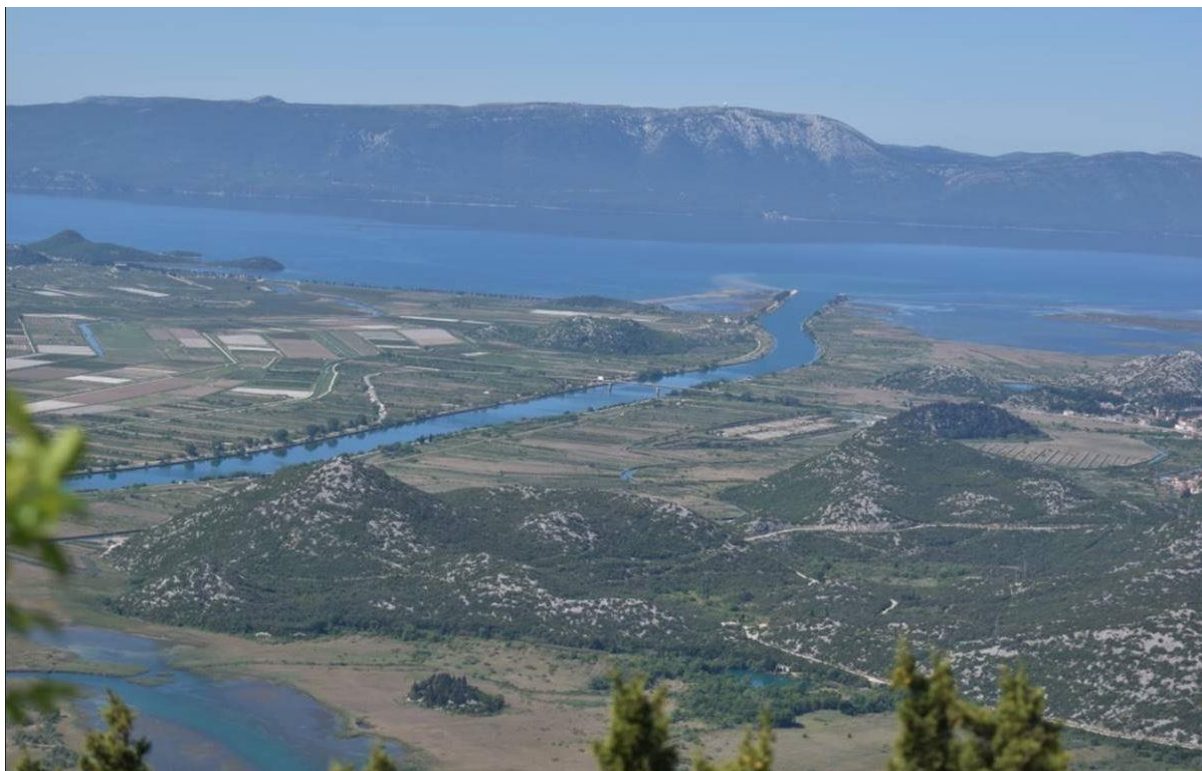
Prema rezultatima hidrogeoloških istraživanja, izvori na području Županije se mogu grupirati na sedam potpodručja te je kakvoća vode na izvorima koji se koriste za vodoopskrbu zadovoljavajuća. Nekoliko izvora je zaslanjeno te se ne mogu koristiti za navodnjavanje i vodoopskrbu. Najsloženija situacija je u dolini Neretve zbog snažnog prodora mora u površinske vodotoke i u akvifer. Prodor mora u površinske tokove, a naročito u rijeku Neretvu, ovisi o dotoku vode s uzvodnog dijela sliva. Prodor mora u rijeku Neretvu ovisi o radu hidroelektrana i količini vode koju ispušta najnižvodnija Hidroelektrana Mostar. More kao gušći fluid uvlači se u rijeku pri dnu, tako da se javlja uslojeni oblik tečenja.

Kako se smanjuje protok, krajem svibnja počinje uvlačenje mora u rijeku sve više da bi se krajem kolovoza i početkom rujna postigao maksimum zaslanjivanja. S prvim jesenskim kišama povećava se protok i dolazi do istiskivanja mora.

U razdoblju 1998. – 2004. provedeno je istraživanje kakvoće vode na 21 lokaciji u Donjoj Neretvi. Prema istraživanju, samo njih sedam je pripadalo klasi malo zaslanjene vode koja se koristi za navodnjavanje (Neretva kod Opuzena i Metkovića, Bočina, Norin, Prunjak, crpna stanica Koševo i crpna stanica Veraja). Vode iz ostalih lokacija klasificirane su kao srednje zaslanjene, a za navodnjavanje se mogu koristiti uz zadovoljavanje određenih uvjeta.

Slika broj 1

Rijeka Neretva

Izvor: Mrežne stranice Županije

U vrijeme donošenja NAPNAV-a (srpanj 2005.) osnovna karakteristika poljoprivrednih gospodarstava u Republici Hrvatskoj bila je usitnjenost posjeda, a uvođenje navodnjavanja na takvim posjedima je organizacijski i financijski zahtjevno. Jedan od očekivanih rezultata provedbe NAPNAV-a je da će se, između ostalog, mjerama okrupnjavanja poljoprivrednih površina i uvođenjem navodnjavanja postići učinkovitija poljoprivredna proizvodnja. Županija je imala prosječnu veličinu korištenog poljoprivrednog zemljišta po gospodarstvu od 0,7 ha, dok su na razini Republike Hrvatske poljoprivredna gospodarstva imala prosječnu veličinu korištenog poljoprivrednog zemljišta od 1,9 ha po gospodarstvu.

NAPNAV je na osnovi provedenih analiza pogodnosti tla, potencijala vodnih resursa i klimatskih čimbenika, a uvažavajući područja i površine na kojima se projekti navodnjavanja neće moći razvijati (deficit vode, minski sumnjiva područja, zaštićena područja, područja prve i druge zone sanitarne zaštite izvorišta vode za piće) utvrdio potencijale poljoprivrednog zemljišta za navodnjavanje na području Republike Hrvatske.

U Republici Hrvatskoj vrlo visoki potencijal za navodnjavanje imalo je zemljište površine 5 977 ha, visoki potencijal 478 048 ha, umjeren 979 175 ha, dok je nizak i vrlo nizak potencijal imalo zemljište površine 417 814 ha, što ukupno iznosi 1 881 014 ha. Na području Županije vrlo visoki potencijal za navodnjavanje imalo je zemljište površine 4 306 ha, visoki 8 741 ha, umjereni 10 450 ha, dok je nizak i vrlo nizak potencijal imalo zemljište površine 17 ha, što ukupno iznosi 23 514 ha.⁸

⁸ NAPNAV – Tablica 30. Potencijal zemljišta za navodnjavanje po županijama u Republici Hrvatskoj (u ha)

Prema Planu navodnjavanja Županija ima površinu kopnenog dijela od 1 782,49 km² te spada u manje županije. Prema podacima iz Popisa poljoprivrede iz 2003. (sadržani u Planu navodnjavanja, na području Županije ukupno je 9 647 kućanstava i 17 poslovnih subjekata koristilo poljoprivredno zemljište, od čega je više od polovine kućanstava koristilo do jedan hektar površina, dok je 10,5 % kućanstava koristilo više od pet hektara. Podatak ukazuje na usitnjenost proizvodnih površina u Županiji. Također, prema podacima, u Županiji je bilo 3 206 voćnjaka (uključujući i maslinike), a glavna voćarska kultura je mandarinka koja je prekrivala 1 244 ha površina, dok je sljedeća kultura po važnosti maslina. Ukupne površine pod povrćem iznosile su 635 ha, pri čemu se najveći dio površina nalazio u dolini Neretve (oko 400 ha).

Planom navodnjavanja utvrđena je potreba za navodnjavanjem. Naime, poljoprivredna proizvodnja na neretvanskom dijelu Županije je zbog agroekoloških specifičnosti poprilično razvijena te se bazira na proizvodnji povrća i voća. U strukturi voća zastupljenije su i isključivo mediteranske vrste poput citrusa, smokvi i maslina te tradicionalno kontinentalne vrste kao što su jabuke, breskve i kruške. Povrćarska proizvodnja je prilično razvijena te su zbog specifičnih, prije svega geoklimatskih obilježja, izbora povrćarskih kultura i duljine njihove vegetacije, u većem dijelu neretvanskog područja, tijekom jedne proizvodne godine na otvorenom, moguće dvije berbe. Pritom su dominantne kulture po zauzetosti površina lubenice, dinje, kupus, kelj, paprika, rajčica, krumpir i cvjetača.

Uzgajane kulture na prostoru neretvanskog dijela Županije imaju različite rokove sjetve/sadnje, različitu dužinu i raspored vegetacije, a time i različite zahtjeve i potrebe za vodom (u pojedinim stadijima rasta/razvoja) te ukupne potrebe.

Planom navodnjavanja određene su potrebe povrćarskih i voćarskih kultura za vodom tijekom vegetacije u prosječnoj, vlažnoj i sušnoj godini za područje neretvanskog i dubrovačkog dijela Županije. Također, dani su i rezultati redukcije prinosa povrćarskih i voćnih kultura u prosječnoj, vlažnoj i sušnoj godini za oba dijela Županije.

Prema podacima iz Plana navodnjavanja tijekom sušnih vegetacijskih sezona potrebe za vodom značajnije rastu kod svih istraživanih kultura te su gotovo sve analizirane kulture (osim pojedinih poput kupusa, kelja i špinata) u prosječnim klimatskim uvjetima osjetljive na nedostatak vlage pa dolazi do redukcije prinosa koja je tijekom sušnih vegetacijskih sezona još intenzivnija.

Slijedom navedenog, Planom navodnjavanja je utvrđeno da je navodnjavanje kao suvremena agrotehnička mjera nužna u uzgoju većine poljoprivrednih kultura na području Županije. Također, izvršena je procjena pogodnosti tla za navodnjavanje na području Županije te je napravljen tablični prikaz melioracijskih jedinica prioriteta za navodnjavanje i uređenje tla poljoprivrednog zemljišta Županije.

U tablici broj 2 daju se podaci o melioracijskim jedinicama prioriteta za navodnjavanje i uređenje tla – poljoprivrednog zemljišta Županije.

Tablica broj 2

Melioracijske jedinice prioriteta za navodnjavanje i uređenje tla – poljoprivrednog zemljišta
Županije

Melioracijske jedinice			
Stupanj prioriteta	Niže sustavne jedinice tla	Klasa pogodnosti tla za navodnjavanje	Površina (ha)
I. prioriteta za navodnjavanje s agromelioracijama	Nemeliorirana automorfna tla	I.1. Pogodna tla bez značajnih ograničenja za navodnjavanje ili s ograničenjima koja neće značajno utjecati na produktivnost, dobit i primjenu navodnjavanja	3 723
		I.2. Umjereno pogodna tla s ograničenjima koja umjereno ugrožavaju produktivnost, dobit i primjenu navodnjavanja	5 170
		I.3. Ograničeno pogodna tla s ograničenjima koja znatno ugrožavaju produktivnost, dobit i primjenu navodnjavanja	13 517
II. prioriteta za navodnjavanje s agromelioracijama	Hidromorfna obranjena od poplava i hidromeliorirana kanalima	II.1. Pogodna tla bez značajnih ograničenja za navodnjavanje ili s ograničenjima koja neće značajno utjecati na produktivnost, dobit i primjenu navodnjavanja	2 044
		II.2. Umjereno pogodna tla s ograničenjima koja umjereno ugrožavaju produktivnost, dobit i primjenu navodnjavanja	2 733
		II.3. Ograničeno pogodna tla s ograničenjima koja znatno ugrožavaju produktivnost, dobit i primjenu navodnjavanja	2 750
UKUPNO			29 937
III. prioriteta za hidro ili/i aglomeracije u primjeni navodnjavanja	Hidromorfna i halomorfna nemeliorirana tla	Privremeno nepogodna tla s ograničenjima koja u postojećem stanju isključuju tehnološki i/ili ekonomski opravdanu primjenu navodnjavanja	4 963
UKUPNO			4 963
IV. Trajno nepogodna tla za navodnjavanje		Tla s ograničenjima koja isključuju bilo kakvu tehnološki i/ili ekonomski opravdanu primjenu navodnjavanja	64 431
UKUPNO			64 431
SVEUKUPNO POLJOPRIVREDNO ZEMLJIŠTE			99 331
Vodene površine (rijeke i jezera)			1 176
Naselja s okućnicama			2 298
Aerodrom			114
Šuma			74 981
SVEUKUPNA POVRŠINA ŽUPANIJE			177 900

Izvor: Plan navodnjavanja

Nadalje, Planom navodnjavanja je utvrđeno da Županija raspolaže s 26 845 ha poljoprivrednih površina pogodnih za navodnjavanje (iz pedološke karte odbijene su ograničavajuće površine te su se uzele u obzir samo površine prve i druge kategorije), od čega se na područje Donje Neretve odnosi 6 244 ha (realno se koristi 2 210 ha), Konavala i Župe dubrovačke 3 999 ha, Pelješca 4 302 ha, Dubrovačkog primorja 1 769 ha, Dubrovnika 1 421 ha i Pojezerja 253 ha.

U tablici broj 3 daju se podaci o potencijalnim površinama za navodnjavanje po jedinicama lokalne samouprave na području Županije.

Tablica broj 3

Potencijalne površine za navodnjavanje po jedinicama lokalne samouprave
na području Županije

u ha

Redni broj	Jedinica lokalne samouprave	Klasa pogodnosti tla za navodnjavanje						Površina
		I.1.	I.2.	I.3.	II.1.	II.2.	II.3.	
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1.	Blato	378	483	2 465	-	-	-	3326
2.	Dubrovačko primorje	254	-	1515	-	-	-	1 769
3.	Dubrovnik	100	-	1321	-	-	-	1 421
4.	Janjina	264	-	252	-	-	-	516
5.	Konavle	410	291	2213	-	422	-	3336
6.	Korčula	177	187	1800	-	-	-	2 164
7.	Kula Norinska	0	77	-	22	158	-	257
8.	Lastovo	-	261	-	-	-	-	261
9.	Lumbarda	36	123	427	-	-	-	586
10.	Metković	-	-	-	338	755	-	1 093
11.	Mljet	27	317	52	-	-	-	396
12.	Opuzen	-	-	-	937	407	480	1 824
13.	Orebić	663	93	1236	-	-	-	1 992
14.	Ploče	28	-	-	298	493	756	1 575
15.	Pojezerje	37	31	-	185	-	-	253
16.	Slivno	-	-	24	23	553	107	707
17.	Smokvica	116	97	293	-	-	-	506
18.	Ston	927	-	555	-	-	-	1482
19.	Trpanj	0	251	61	-	-	-	312
20.	Vela Luka	109	180	1582	-	-	-	1 871
21.	Zažablje	31	-	163	154	187	-	535
22.	Župa dubrovačka	-	-	663	-	-	-	663
Ukupno								26 845

Izvor: Plan navodnjavanja

Planom navodnjavanja prikazana je i ekonomska prihvatljivost ulaganja u navodnjavanje na poljoprivrednim gospodarstvima. Uzimajući u obzir dugogodišnju praksu navodnjavanja na prostoru Županije te razmatrajući glavne čimbenike koji utječu na odabir sustava navodnjavanja, izraženo je mišljenje da će u budućnosti imati smisla primjenjivati samo sustave lokaliziranog navodnjavanja i kišenja.

Planom navodnjavanja za pilot-projekt predloženo je područje Donje Neretve.

Županija je od donošenja Plana navodnjavanja do konca 2022. izgradila Sustav navodnjavanja Glog (na području Donje Neretve). U veljači 2013. Županija je ishodila Lokacijsku dozvolu (koja je postala pravomoćna u ožujku 2013.) za izgradnju Sustava za navodnjavanje Donja Neretva – Opuzen ušće (Glog) odnosno Sustava navodnjavanja Glog, Ministarstva graditeljstva i prostornog uređenja. Prema podacima iz spomenute Lokacijske dozvole, područje kojem se odobrava izgradnja obuhvaća bruto površinu 374 ha za navodnjavanje na području koje se nalazi u neposrednoj blizini ušća rijeke Neretve u more i pripada melioracijskom području Opuzen – Ušće. Sustav navodnjavanja Glog se sastoji od nove crpne stanice te distribucijske mreže duljine 18 019 m, koja pokriva spomenutu površinu od oko 374 ha. Kao način dovoda vode do poljoprivrednih površina planiran je zatvoreni, ukopni cijevni sustav pod tlakom.

Županija je u srpnju 2015. ishodila Rješenje o produljenju roka važenja Lokacijske dozvole do ožujka 2017. Ministarstva graditeljstva i prostornog građenja. Naime, Županija je u ožujku 2015. podnijela zahtjev za izdavanjem građevinske dozvole, a prema odredbama članka 150. Zakona o prostornom građenju (Narodne novine 153/13, 65/17, 114/18, 39/19 i 98/19), rok važenja lokacijske dozvole (dvije godine od njene pravomoćnosti), ne teče za vrijeme postupka izdavanja građevinske dozvole.

U ožujku 2015. izrađen je Elaborat o usklađenosti glavnog projekta s mjerama zaštite okoliša Sustav navodnjavanja Glog za naručitelja Hrvatske vode. Elaboratu je prethodio Idejni projekt za zahvat sustava navodnjavanja Donja Neretva – Opuzen ušće (Glog) 2011.; Studija utjecaja na okoliš – podsustav 2 (Opuzen); Rješenje kojim je namjeravani zahvat – navodnjavanje Donja Neretva – Opuzen, nositelja Hrvatskih voda ocijenjen kao prihvatljiv za okoliš uz primjenu mjera zaštite okoliša i programa praćenja stanja okoliša iz srpnja 2011. te Studija izvodljivosti sa sociološkom procjenom, plan upravljanja okolišem i Idejni projekt za odabranu lokaciju pilot-projekta navodnjavanja Sustav navodnjavanja Glog iz 2011.

Prema Elaboratu, mjere zaštite okoliša i Program praćenja stanja okoliša iz spomenutog Rješenja iz srpnja 2011. ugrađeni su u sve elemente izrade projektne dokumentacije na nivou Glavni projekt navodnjavanje na pilot-lokaciji Glog. Elaboratom je potvrđeno da je Glavni projekt navodnjavanje na spomenutoj pilot-lokaciji izrađen u skladu s propisanim mjerama zaštite okoliša iz spomenutog Rješenja i da su nositelj Hrvatske vode poduzele sve potrebne mjere i radnje kako bi se osigurao početak realizacije predmetnog zahvata.

Studija izvodljivosti Sustava navodnjavanja Glog izrađena je u listopadu 2016. (dalje u tekstu: Studija) za naručitelja Hrvatske vode, a nositelja projekta Županiju. Prema obrazloženju odgovorne osobe, za Sustav navodnjavanja Glog nije izrađena preinvesticijska studija.

Prema podacima iz Studije, Sustav navodnjavanja Glog razmatran je kao dio većeg sustava navodnjavanja te je dio Idejnog rješenja/idejni projekt, Navodnjavanje u Donjoj Neretvi; Idejnog projekta sustava navodnjavanja poljoprivrednih površina u Donjoj Neretvi podsustav Opuzen Ušće (Glog); Idejnog projekta sustava navodnjavanja poljoprivrednih površina u Donjoj Neretvi – podsustav Opuzen; Projekta upravljanja Neretvom i Trebišnjicom i Glavnog projekta – Navodnjavanje na pilot-lokaciji Glog. Krajnji korisnici Sustava navodnjavanja Glog su mali poljoprivrednici, odnosno obiteljska poljoprivredna gospodarstva koja obrađuju ukupno 310 ha poljoprivrednih površina u bivšem društvenom vlasništvu.

Prema Studiji, ukupna vrijednost investicije Sustava navodnjavanja Glog na 310 ha, prema odabranoj optimalnoj varijanti iznosi 28.333.319,00 kn s porezom na dodanu vrijednost, a izgradnja sustava financirala bi se iz fondova Europske unije (Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj – EPFRR), državnog proračuna Republike Hrvatske i sredstava Županije.

Nadalje, prva faza pripreme Projekta odvijala se tijekom 2006. i 2007. provedbom javnog natječaja i ugovaranjem izrade Idejnog rješenja/projekta sustava za navodnjavanje u Donjoj Neretvi (Sustav navodnjavanja Opuzen, Sustav navodnjavanja Glog i Sustav navodnjavanja Koševo – Vrbovci). U sklopu Idejnog projekta izrađena je Agronomska osnova i Elaborat o geotehničkim istražnim radovima na lokaciji zahvata vode. Tijekom 2010., zbog izmjena zakona, ugovorena je izrada novelacije Idejnog projekta Sustav navodnjavanja Glog.

Područje obuhvata nalazi se u donjem toku rijeke Neretve odnosno području Donja Neretva te ima površinu oko 12 000 ha. Također, pilot-područje Glog sastavni je dio Sustava navodnjavanja Opuzen i nalazi se u neposrednoj blizini ušća rijeke Neretve te obuhvaća bruto površinu od 374 ha. Poljoprivredne površine su upisane kao društveno vlasništvo. Unutar granica Sustava navodnjavanja Glog nema izgrađenih objekata koji bi se mogli koristiti za projekt navodnjavanja, ali u neposrednoj blizini nalazi se plato i zgrada nekadašnje crpne stanice Glog koja je u potpunosti devastirana. Sustav navodnjavanja Glog karakteriziraju izvedeni hidromelioracijski sustav osnovne odvodnje te pretežno visoka pogodnost tla za intenzivnu poljoprivredu.

Prema Studiji, na širem području planiranog sustava navodnjavanja, uočeno je postojanje izuzetno značajnog problema zaslanjenosti i zaslanjivanja tla. Na lokaciji Sustava navodnjavanja Glog uz primarno zaslanjivanje prisutno je i sekundarno zaslanjivanje. Pojava sekundarnog zaslanjivanja poljoprivrednih tala uzrokovana je korištenjem zaslanjenih voda za navodnjavanje poljoprivrednih kultura. Poljoprivredni proizvođači koji koriste vodu za navodnjavanje iz kanala unutar hidromelioracijskog sustava Opuzen Ušće, izloženi su potencijalnoj opasnosti od zaslanjivanja svojih površina, kao i oštećenja i smanjenja prinosa kultura koje navodnjavanju.

Osnovni ciljevi Projekta predmetnog sustava su povećanje kvalitete korištenja područja u poljoprivredne svrhe, povećanje površine područja koju će biti moguće navodnjavati, održivo upravljanje resursima, omogućavanje korištenja područja za uzgoj novih kultura, poticanje konkurentnosti poljoprivrede i zadržavanje stanovništva u ruralnom području. Prema Studiji vodni resursi nisu dovoljno prepoznati kao važan razvojni resurs, primjerice za potrebe navodnjavanja, turizma, rekreacije i ostalo te su dosadašnja iskustva u praktičnoj primjeni navodnjavanja mala i svode se uglavnom na zahvaćanje manjih količina vode iz otvorenih vodotoka. S obzirom na povoljne klimatske uvjete, Županija ima mogućnost uzgoja mnogih vrsta poljoprivrednih kultura, no relativno mala površina Županije i specifičan geografski oblik dijelom ograničavaju mogućnosti za intenzivniju poljoprivrednu proizvodnju, osim na području ušća rijeke Neretve.

Studijom je utvrđena struktura poljoprivrednih kultura i planirana je proizvodnja poljoprivrednih kultura na navodnjavanom zemljištu. Prema podacima iz Studije, Sustav navodnjavanja Glog ima površinu od 374 ha, od čega se na neto obradive površine odnosi 310 ha (površine pod trajnim nasadima iznose 233 ha, a oranice i livade 77 ha), a na površine pod putevima i kanalima 64 ha. Poljoprivredni proizvođači su usmjereni na proizvodnju voća. Više od 90,0 % poljoprivredne proizvodnje na tom području se zasniva na proizvodnji citrusa, od čega se na proizvodnju mandarina odnosi 75,2 %, dok su trajni nasadi s drugim kulturama po svom opsegu zanemarivi.

S obzirom na strukturu poljoprivredne proizvodnje i navodnjavanu površinu, godišnje neto potrebe za vodom u postojećem stanju kreću se od 487 370 m³ (1 779 m³/ha) u prosječnoj godini do 842 686 m³ (3 075 m³/ha) u sušnoj godini, dok se ukupne bruto godišnje potrebe, izračunane prema procijenjenim gubitcima u postojećem stanju, kreću od 1 207 179 m³ (4 406 m³/ha) u prosječnoj godini do 2 087 280 m³ (7 618 m³/ha) u sušnoj godini.

Studijom je planirana struktura poljoprivredne proizvodnje u uvjetima navodnjavanja te predviđen uzgoj voća na 279 ha (mandarine na 248 ha, breskve 26 ha i jabuke na 5 ha) te povrća na 31 ha. S obzirom na planiranu strukturu poljoprivredne proizvodnje, u uvjetima izgradnje sustava za navodnjavanje, godišnje neto potrebe za vodom kreću se od 570 388 m³ (1 840 m³/ha) u prosječnoj godini do 972 933 m³ (3 138 m³/ha) u sušnoj godini, dok se ukupne bruto godišnje potrebe, izračunane prema procijenjenim gubitcima u sustavu, kreću od 742 806 m³ (2 396 m³/ha) u prosječnoj godini do 1 266 988 m³ (4 087 m³/ha) u sušnoj godini.

Što se tiče tehničkog rješenja, prema podacima iz Studije, mogući izvori vode za navodnjavanje projektnog područja su površinske vode iz rijeke Neretve i podzemne vode. Prema Idejnom projektu Sustava navodnjavanja Glog i kasnije Glavnom projektu dovodni i distribucijski sustav za navodnjavanje projektiran je kao zatvoreni tlačni sustav, a zahvaćanje vode iz Male Neretve predviđeno je pomoću crpne stanice. Također, pri zahvaćanju vode iz Male Neretve s obzirom na način dovoda i distribucije vode za navodnjavanje razmatrana su dva načina, odnosno dovod i distribucija vode zatvorenim tlačnim cjevovodom uz izgradnju crpne stanice na Maloj Neretvi te korištenje postojeće kanalske mreže za distribuciju vode do korisnika. Pritom je planirani sustav za navodnjavanje prema prvoj varijanti zamišljen kao tlačni sustav crpne stanice i cjevovoda na površini obuhvata 310 ha te je potrebno izgraditi crpnu stanicu Glog i distribucijski sustav zatvorenih tlačnih cjevovoda ukupne duljine 18 410 m. Nova crpna stanica Glog predviđena je na desnoj obali Male Neretve. Izborom ove lokacije osigurani su optimalni uvjeti grananja tlačne distribucijske mreže te ostvareni minimalni troškovi crpljenja i izgradnje zajedničkog glavnog tlačnog cjevovoda, zahvatne građevine i same crpne stanice.

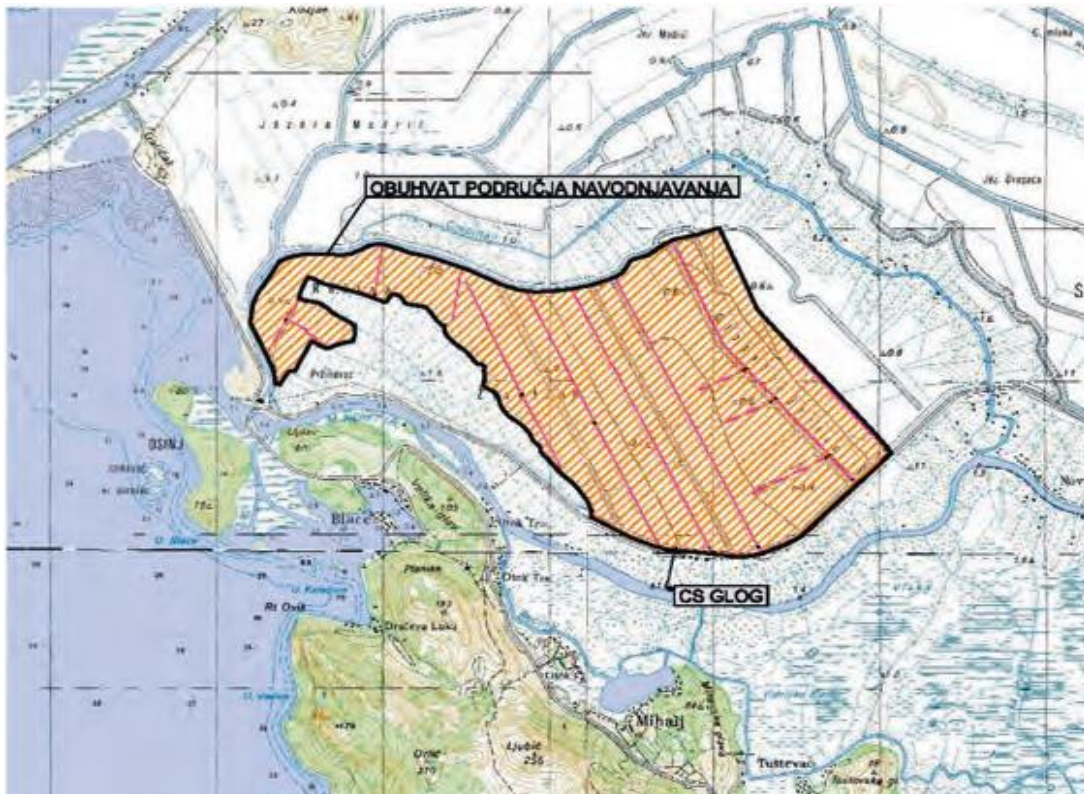
Prema drugoj varijanti, planirani sustav za navodnjavanje zamišljen je kao sustav koji koristi postojeću mrežu otvorenih kanala na površini obuhvata od 310 ha, a distribucija vode do opreme za navodnjavanje se vrši preko mobilnih crpki uronjenih u kanalsku mrežu. Postojeći sustav koristi zahvat vode za navodnjavanje koji je na teritoriju Bosne i Hercegovine oko 1 200 m uzvodno od crpne stanice Opuzen uz Malu Neretvu. U ovoj varijanti je voda u kanalskoj mreži pod utjecajem prodora morske slane vode, stoga postoji opasnost od trajnog gubitka poljoprivrednog zemljišta (alkalizacija tla).

Višekriterijskom analizom odabrano je optimalno tehničko rješenje dovoda i distribucije vode zatvorenim sustavom tlačnih cjevovoda odnosno prva varijanta.

Na slici broj 2 prikazan je obuhvat Sustava navodnjavanja Glog.

Slika broj 2

Obuhvat Sustava navodnjavanja Glog

Izvor: Okrugli stol, Aktualni izazovi razvoja hidrotehničkih melioracija u Hrvatskoj, studeni 2022.

Na slici broj 3 i 4 prikazana je crpna stanica Glog na kojoj se vidi glavna tlačna cijev, tlačna posuda, dizalica, zahvatni bazen, tri usponske tlačne grane crpki i dovodni kanal. Na slici broj 5 prikazan je zahvatni bazen, dok je na slici broj 6 prikazana glavna tlačna cijev s odzračno-dozračnim ventilom i leptirastom zaporkom s elektromotornim pogonom.

Slika broj 3

Crpna stanica Glog

Izvor: Mrežne stranice Županije

Slika broj 4

Crpna stanica Glog

Izvor: Okrugli stol, Aktualni izazovi razvoja hidrotehničkih melioracija u Hrvatskoj, studeni 2022.

Slika broj 5

Zahvatni bazen

Izvor: Mrežne stranice Županije

Slika broj 6

Glavna tlačna cijev

Izvor: Mrežne stranice Županije

Uz navedeni sustav, Županija je u prethodnim godinama započela s izradom projektne dokumentacije za sedam sustava navodnjavanja koji obuhvaćaju poljoprivredno zemljište površine 1 641 ha, čime bi na području Županije navodnjavanjem bilo obuhvaćeno poljoprivredno zemljište površine 2 252 ha.

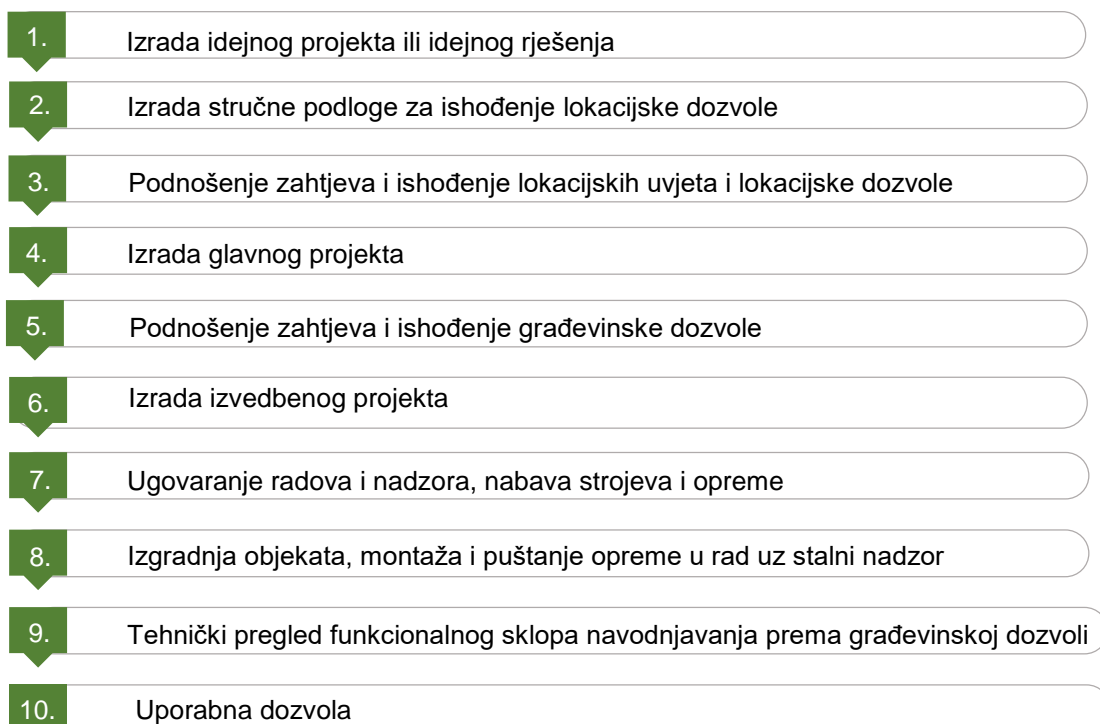
U fazi pripreme projekta, Županija ima odgovornost prikupljanja, rangiranja i predlaganja prioriteta projekata navodnjavanja čija lokacija i pogodnost moraju biti identificirane u NAPNAV-u.

Županija ne raspolaže podacima o projektima navodnjavanja koji su kandidirani prema Hrvatskim vodama. Naime, prema obrazloženju odgovorne osobe, projekte navodnjavanja Hrvatskim vodama mogu kandidirati svi zainteresirani korisnici, odnosno pojedine jedinice lokalne samouprave.

U NAPNAV-u je predloženo da se za rangiranje prioriteta projekata, pored kriterija raspoloživih prirodnih resursa, razmotre i kriteriji analize ekonomske isplativosti (profitabilnosti), relativnog povećanja priroda po jedinici površine, sufinanciranja, sociološki kriteriji (broj gospodarstava ili drugih korisnika uključenih u projekt, mogućnosti zapošljavanja, razvoj ruralnih područja) te suglasnosti korisnika.

Shematski prikaz broj 1

Redoslijed provedbe programa izgradnje sustava navodnjavanja

Revizijom je utvrđeno da je Županija prije gradnje sustava javnog navodnjavanja s Hrvatskim vodama zaključila ugovore o komisijskom vođenju projekta za izradu projektne dokumentacije i gradnju Sustava navodnjavanja Glog. Prema navedenim ugovorima, Hrvatske vode su komisionar, a Županija komitent i investitor.

Županija je s Hrvatskim vodama u srpnju 2017. zaključila Ugovor o komisionom vođenju projekta Programa izgradnje Sustava navodnjavanja Glog, kojim je povjerila vođenje projekta Programa izgradnje Sustava navodnjavanja Glog (dalje u tekstu: Program) Hrvatskim vodama. Ugovorom je određeno je da je Županija, između ostalog, obvezna ishoditi sve upravne akte (lokacijske dozvole, akte kojima se dopušta gradnja, uporabne dozvole, uvjete, dozvole i suglasnosti) potrebne za provedbu projekta te da glase na Županiju. Nadalje, obvezna je akte staviti na raspolaganje Hrvatskim vodama odmah po izvršnosti i pravomoćnosti istih; dostaviti svu projektnu dokumentaciju nužnu za potrebe provedbe projekta; riješiti imovinskopravne odnose (otkup zemljišta, izvlaštenje i drugo) te omogućiti Hrvatskim vodama i ovlaštenim revizijskim tijelima (Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (dalje u tekstu: Agencija za plaćanja), Ministarstvo poljoprivrede, Europska komisija i drugo) provođenje provjera na licu mjesta osiguranjem pristupa svim potrebnim informacijama. Nadalje, imenovati stručne osobe u tim za provedbu programa te dodatno osobu koja će biti član stručnih povjerenstava za provedbu postupaka javne nabave u okviru provedbe Programa i druge obveze. Obveze Hrvatskih voda prema navedenom Ugovoru su, između ostalog, imenovati voditelja projekta i članove tima za provedbu Programa te voditi brigu o uspješnoj provedbi Programa; izraditi plan provedbe Programa (provedbeni plan); pripremiti i provoditi plan nabave roba, radova i usluga izrađen na temelju plana provedbe Programa u skladu s odredbama Zakona o javnoj nabavi (Narodne novine 120/16 i 114/22) te ostalim propisima za nabavu roba radova i usluga; pružati pomoć Županiji u izradi privremenih izvješća i konačnog izvješća o provedbi Projekta.

Sastavni dio Ugovora je Prilog 1. Program izgradnje Sustava navodnjavanja Glog s procijenjenom vrijednosti spomenutog sustava od 25.366.348,00 kn te s opisom poslova, od kojih se vrijednosno najznačajniji odnose na radove za građenje u iznosu od 23.358.296,00 kn, stručni nadzor nad građenjem u iznosu od 817.540,00 kn i priključenje građevine na elektroenergetski sustav u iznosu od 746.763,00 kn.

Prema podacima iz glavne knjige, Županija je tijekom 2017., 2018., 2019., 2020. i 2021. za izgradnju Sustava navodnjavanja Glog ostvarila rashode u ukupnom iznosu od 24.609.931,00 kn, od čega se na rashode za nabavu nefinancijske imovine odnosi iznos od 24.415.419,00 kn, a na rashode poslovanja iznos od 194.512,00 kn.

Rashodi za nabavu nefinancijske imovine u iznosu od 24.415.419,00 kn odnose se na izgradnju Sustava navodnjavanja Glog u iznosu od 24.235.419,00 kn te izradu izmjena i dopuna glavnog projekta Sustava navodnjavanja Glog te geodetske usluge u iznosu od 180.000,00 kn.

Županija je izgradnju Sustava navodnjavanja Glog financirala iz sredstava potpore za ulaganje doznačenih od Agencije za plaćanja u iznosu od 22.981.308,00 kn ili 93,4 % na temelju zaključenog Ugovora o financiranju iz svibnja 2017. te dodatka navedenom Ugovoru iz travnja 2018.

Usluge izrade izmjena i dopuna glavnog projekta Sustava navodnjavanja Glog te geodetskih usluga, u iznosu od 180.000,00 kn ili 0,7 % financirane su iz sredstava Hrvatskih voda i Županije na temelju zaključenog Ugovora o uslugama izrade izmjene i dopune glavnog projekta Sustava navodnjavanja Glog iz rujna 2019.

Razlika u iznosu od 1.448.623,00 kn ili 5,9 %, koji se odnosi na ostvarene rashode koji nisu obuhvaćeni spomenutim ugovorima (naknade štete nastale na trajnim nasadima i prinosima te izrada dodatne projektne dokumentacije), financirala je Županija iz vlastitih sredstava.

Županija je dio sredstava za izgradnju Sustava navodnjavanja Glog osigurala iz Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020. Naime, u listopadu 2016. podnijela je zahtjev za potporu za Podmjeru 4.3. Potpora ulaganja u infrastrukturu vezano za razvoj, modernizaciju i prilagodbu poljoprivrede i šumarstva, tipa operacije 4.3.1. Investicije u osnovnu infrastrukturu javnog navodnjavanja.

Korisnici spomenute mjere su županije, a sredstva se mogu koristiti za gradnju cjelovitog sustava za navodnjavanje (akumulacije, kanali, površinska i/ili podzemna drenaža kao elementi funkcionalne cjeline projekta, crpne stanice, cjevovodi, distribucijska mreža, nadzorno-upravljački sustav i drugo). Navedenim Programom predviđeno je sufinanciranje projekta do 15.000.000,00 eura odnosno do 113.017.500,00 kn.

Radi nominiranja projekata na natječaje iz Programa ruralnog razvoja izrađuje se preinvesticijska ili investicijska studija te studija izvodljivosti koja je ocjena prihvatljivosti projekta. Za projekte koji se financiraju iz navedenog Programa izrađen je vodič za izradu preinvesticijskih studija, kojim je propisan njihov sadržaj. Prema navedenom vodiču, svaka preinvesticijska studija treba sadržavati uvod, predstavljanje investitora, smještanje projekta u prostor, predmet projekta, varijante rješavanja projekta, financijsku i ekonomsku analizu te zaključak.

Agencija za plaćanja je u svibnju 2017. donijela Odluku o prihvatljivosti kojom je Županija utvrđena kao prihvatljiv korisnik te je za prihvatljive materijalne troškove, ulaganje u gradnju cjelovitog sustava navodnjavanja i ulaganje na priključenju sustava na električnu mrežu utvrđen najviši iznos potpore od 25.366.348,00 kn, od čega maksimalni iznos općih troškova iznosi 1.261.289,00 kn.

Županija i Agencija za plaćanja zaključile su Ugovor o financiranju izgradnje Sustava navodnjavanja Glog u svibnju 2017., a prvi Dodatak spomenutog Ugovora u travnju 2018. Prema navedenom Ugovoru i Dodatku utvrđen je način financiranja izgradnje spomenutog sustava u iznosu od 25.366.348,00 kn, od čega se 85,0 % potpore financira iz sredstava Europske unije, a 15,0 % iz državnog proračuna Republike Hrvatske. Nadalje, ugovoreno je da je razdoblje provedbe projekta moguće produžiti na pisani zahtjev korisnika ako za to postoje opravdani razlozi i uz uvjet da je zahtjev podnesen prije isteka roka od 36 mjeseci od zaključenja ugovora. Produženje roka odobrava Agencija za plaćanja uz prethodnu suglasnost Ministarstva poljoprivrede.

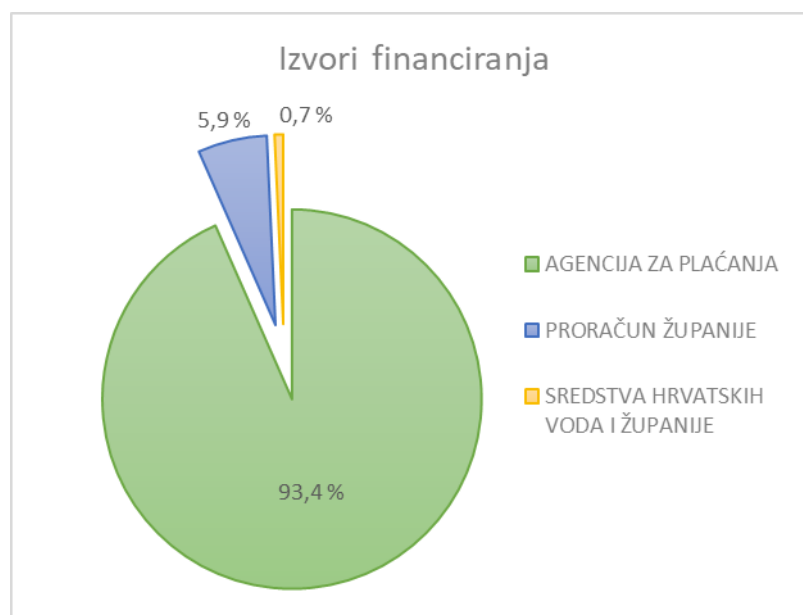
Tijekom 2020., 2021. i 2022. Županiji je, temeljem zahtjeva za isplatom predujma te zahtjeva za isplatom potpore, Agencija za plaćanja doznala sredstva u ukupnom iznosu od 22.981.308,00 kn (od čega se iznos od 19.534.112,00 kn odnosi na doznana sredstva iz državnog proračuna temeljem prijenosa EU sredstava, a iznos od 3.447.196,00 kn iz državnog proračuna).

Temeljem Zahtjeva Županije za isplatom konačne rate, iz ožujka 2022., Agencija za plaćanja je u prosincu 2022. donijela Odluku o isplati sredstava u preostalom iznosu od 2.986.324,00 kn.

Naime, Agencija za plaćanja je u konačnoj rati iz prosinca 2022. na temelju rekalkulacije svih dostavljenih rata utvrdila ukupno prihvatljiv iznos ulaganja od 24.138.962,00 kn. Navedeni ukupno prihvatljiv iznos ulaganja umanjen je za ukupni iznos korekcije od 1.157.654,00 kn (primjenom stope financijske korekcije od 5,0 %) jer je Agencija za plaćanja nakon provedene kontrole javne nabave utvrdila nepravilnosti koje se odnose na javnu nabavu radova i nabavu stručnog nadzora te doznana sredstva umanjena za iznos korekcije iznose 22.981.308,00 kn.

U grafičkom prikazu broj 1 daju se podaci o izvorima financiranja za izgradnju Sustava navodnjavanja Glog.

Grafički prikaz broj 1

Za izradu projektne dokumentacije sustava navodnjavanja na otoku Korčuli u okviru provedbe NAPNAV-a, Županija i Hrvatske vode zaključile su Ugovor o komisionom vođenju projekta Programa izrade projektne dokumentacije sustava navodnjavanja na otoku Korčuli u veljači 2019., kojim je utvrđeno da je Županija investitor odnosno naručitelj te izradu projektne dokumentacije sustava navodnjavanja na otoku Korčuli, odnosno izradu idejnog projekta navodnjavanja do vrijednosti od 1.500.000,00 kn povjerava Hrvatskim vodama. Također, određeno je da se izrada idejnog projekta navodnjavanja odnosi na sustave navodnjavanja Malo Blato – Lumbarda, Čarsko polje, Smokvičko polje, Vrbovica – Kruševo i Bradat – Vela Luka, hidrogeološke istražne radove, geofizičke istražne radove, stručni nadzor nad spomenutim radovima i ostale troškove. Nadalje, Hrvatske vode se obvezuju obaviti sve poslove koje prema pozitivnim propisima obavlja Županija, a to je izrada plana provedbe Projekta; provedba postupka javne nabave; izrada nacрта ugovora o nabavi i sklapanje istih; plaćanje po ugovorima o nabavi; nadzor nad izvršenjem ugovora putem ovlaštenika za nadzor provedbe Projekta; praćenje tehničkih i financijskih pokazatelja izvršenja sukladno zakonima i podzakonskim aktima; izvješćivanje i obavljanje i drugih poslova koje po naravi obavlja Županija. Obvezuju se obaviti ih bez naknade, odnosno provizije i troškova vezanih za izvršenje komisionih poslova koji su predmet Ugovora.

Pored navedenog Ugovora, Županija i Hrvatske vode su tijekom 2019., 2020., 2021. i 2022. zaključile više ugovora te dodatka ugovoru o sufinanciranju izrade projektne dokumentacije na području Dubrovačko-neretvanske županije. U lipnju 2019. zaključen je Prvi dodatak Ugovoru o sufinanciranju projektne dokumentacije za sustave navodnjavanja na području Dubrovačko-neretvanske županije iz ožujka 2019., kojim je utvrđeno da je Županija Ugovorom o komisionom vođenju projekta iz srpnja 2017. Hrvatskim vodama povjerila vođenje projekta Programa. Sastavni dio Prvog dodatka Ugovora je novi Prilog 1. prema kojem su predmet sufinanciranja uz izradu projektne dokumentacije sustava navodnjavanja na otoku Korčuli i troškovi izrade izmjene i dopune glavnog projekta Sustava navodnjavanja Glog.

Prema podacima iz glavne knjige, Županija je tijekom 2019., 2020., 2021. i 2022. za izradu projekte dokumentacije za sustave navodnjavanja ostvarila rashode u ukupnom iznosu od 2.375.226,00 kn, od čega se na rashode za izradu projektne dokumentacije, obuhvaćene ugovorima o komisionom vođenju projekta zaključenim s Hrvatskim vodama tijekom 2017. i 2019. odnosi iznos od 1.502.875,00 kn, na rashode za izradu preinvesticijske studije melioracijskog uređenja Konavoskog polja iznos od 686.250,00 kn, a radove na vodocrpilištu Dubrava, odnosno za detaljne vodoistražne radove, na poluotoku Pelješcu iznos od 186.101,00 kn. Rashodi u iznosu od 1.502.875,00 kn odnose se na rashode za izradu projektne dokumentacije za sustave navodnjavanja na otoku Korčuli u iznosu od 1.322.875,00 kn te izmjenu i dopunu glavnog projekta Sustava navodnjavanja Glog u iznosu od 180.000,00 kn.

Za Sustave navodnjavanja Malo Blato – Lumbarda; Čarsko polje; Smokvičko polje; Vrbovica – Kruševo i Bradat izrađena su idejna rješenja, idejni projekti te elaborati zaštite okoliša. Županija je u listopadu 2022., za Sustav navodnjavanja Čarsko polje, ishodila Lokacijsku dozvolu.

Županija je tijekom 2021. za usluge vještačenja u postupcima nepotpunog izvlaštenja (na nekretninama u obuhvatu zahvata Sustava navodnjavanja Donja Neretva – Podsustav Koševo – Vrbovci, koji se vode pred nadležnim upravnim odjelom Županije) ostvarila rashode u iznosu od 112.500,00 kn, a tijekom 2022. u iznosu od 850.050,00 kn.

Županija je u siječnju 2019. (koju su temeljem punomoći iz 2017. zastupale Hrvatske vode) ishodila Lokacijsku dozvolu za planirani Sustav navodnjavanja Donja Neretva – Podsustav Koševo – Vrbovci na katastarskim općinama Metković, Dobranje i Vidonje Ministarstva graditeljstva i prostornoga uređenja. Lokacijskom dozvolom planirana je izgradnja novog podsustava za navodnjavanje Koševo – Vrbovci u okviru sustava za navodnjavanje u Donjoj Neretvi (Sustav navodnjavanja Donja Neretva). Podsustav obuhvaća zahvat i dovod vode iz glavnog odvodnog kanala (Maksimilijan) u prvoj fazi (kasnije iz rijeke Neretve) i crpnu stanicu Koševo – Vrbovci kao centralni objekt i tlačnu distribucijsku mrežu. Predviđena je izgradnja u tri faze, za koje će se ishoditi građevinske i uporabne dozvole. Nadalje, ovisno o vremenu izgradnje Pregrade na rijeci Neretvi, koja je predmet posebnog projekta i posebne lokacijske dozvole, izvodit će se dovodni sustav prema planiranim fazama izgradnje. Izgradnjom Pregrade smanjuje se salinitet vode u rijeci i time postiže kvaliteta vode prikladna za navodnjavanje te se omogućava zahvaćanje vode direktno iz Neretve. Lokacijska dozvola postala je pravomoćna u ožujku 2019. Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine je u veljači 2021. rješavajući po zahtjevu Hrvatskih voda izdalo Rješenje (koje je postalo pravomoćno u travnju 2021.) o produženju važenja spomenute Lokacijske dozvole za još dvije godine.

U rujnu 2014. izrađena je Studija izvodljivosti za Nacionalni pilot-projekt navodnjavanja Donja Neretva – sustav navodnjavanja Koševo – Vrbovci (u daljnjem tekstu: Sustav navodnjavanja Koševo – Vrbovci). Prema Studiji izvodljivosti, Sustavom navodnjavanja Koševo – Vrbovci obuhvaćena su područja Koševo, Vrbovci, Misline ukupne bruto poljoprivredne površine od 812 ha, od čega je 605 ha bivše društveno vlasništvo, a 207 ha u privatnom vlasništvu.

Glavni hidrotehnički objekti planiranog sustava su crpna stanica Koševo – Vrbovci; tlačna distribucijska mreža – glavna i sekundarna tlačna distribucijska mreža te dovodni cjevovod (konačna faza, nakon izgradnje pregrade na rijeci Neretvi). Radovi na izgradnji građevina se izvode na području katastarskih općina Metković, Dobranje i Vidonje.

Realizaciju pilot-projekta Donja Neretva, Sustava navodnjavanja Koševo – Vrbovci moguće je promatrati kroz dvije faze izvođenja. Prva faza podrazumijeva izgradnju crpne stanice Koševo – Vrbovci i tlačne distribucijske mreže sa zahvatom vode na današnjem natapnom kanalu. Druga faza kreće po izgradnji pregrade na rijeci Neretvi, odnosno efikasnog rješavanja problema prodora soli u rijeku Neretvu i podrazumijeva izgradnju zahvata vode na rijeci Neretvi i dovodnog cjevovoda do crpne stanice Koševo – Vrbovci.

Bruto površina na planiranom području obuhvata Sustava navodnjavanja Koševo – Vrbovci iznosi 812 ha. Unutar granice obuhvata nalazi se neto 680 ha poljoprivrednog zemljišta odnosno obradivih površina. Preostali dio bruto površine od 132 ha područja obuhvata navedenog sustava otpada na vodene površine, ceste, nasipe i objekte.

U postojećem stanju korisnici obrađuju svih 680 ha poljoprivrednih površina (najveću površinu zauzimaju oranice na 562 ha, dok preostali dio površine zauzimaju voćne vrste, vinogradi, maslinici i drugo), a navodnjavanje se vrši zahvaćanjem vode iz kanalske mreže preko mobilnih crpki putem dizel agregata. S područja obuhvata, prijavljeno je ukupno 1 315 poljoprivrednih gospodarstava u ARKOD bazu. Poljoprivredna gospodarstva su prijavila, prema namjeni i korištenju, najvećim dijelom oranične površine (84,0 %).

Raspoložive količine vode iz postojećeg sustava za navodnjavanje su dostatne, ali nisu zadovoljavajuće kvalitete zbog problema povećane koncentracije soli u vodi za navodnjavanje. Hrvatske vode upravljaju područjem Donje Neretve sustavom melioracijske odvodnje i dijelom kontroliraju navodnjavanje, ali se ne provodi sustav naplate. Organizirani sustav navodnjavanja ne postoji, što znači da poljoprivrednici nekontrolirano crpe vodu iz hidromelioracijske mreže postojećih kanala.

Prema Studiji glavni elementi sustava za navodnjavanje su: mobilna pregrada na rijeci Neretvi, crpna stanica Opuzen, mikro-akumulacija Lađište, crpna stanica Koševo – Vrbovci, dovodni i tlačni cjevovodi i sekundarna mreža.

Prema podacima iz Studije izvodljivosti ukupne bruto godišnje količine vode u prosječnoj godini koje se zahvaćaju u postojećem stanju iznose 1 446 141 m³, odnosno 2 127 m³/ha. Ukupne bruto godišnje količine vode u prosječnoj godini koje će se zahvaćati u budućem stanju iznose 2 551 740 m³, odnosno 2 161 m³/ha prema jedinici proizvodne površine, a 3 753 m³/ha prema jedinici fizičke površine.

U listopadu 2010. izrađena je Studija o utjecaju na okoliš pilot-projekta navodnjavanja Donje Neretve – podsustav navodnjavanja Koševo – Vrbovci.

Prema odredbama članka 4. Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje, za pristupanje izradi projektne dokumentacije potrebno je osigurati potvrdu krajnjih korisnika o namjeri korištenja budućeg sustava javnog navodnjavanja kojom krajnji korisnici iskazuju interes za korištenje sustava, sudjelovanje u troškovima rada i održavanja te sudjelovanje u troškovima gradnje sustava. Potvrdom krajnjih korisnika mora se potvrditi iskazani interes na najmanje 70,0 % poljoprivrednih površina unutar obuhvata svakog pojedinog sustava javnog navodnjavanja.

Za pristupanje gradnji sustava javnog navodnjavanja potrebno je ugovornim odnosom urediti prava i obveze krajnjih korisnika i županije, a prvenstveno obvezu trajnog korištenja sustava za potrebe poljoprivredne proizvodnje te ekonomsko-financijskim analizama potvrditi opravdanost ulaganja. Ugovornim odnosom krajnjih korisnika i županije moralo se obuhvatiti najmanje 30,0 % poljoprivrednih površina unutar obuhvata svakog pojedinog sustava javnog navodnjavanja. Odredbama članka 3. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje (Narodne novine 76/14), koji je stupio na snagu u lipnju 2014., propisano je da se za pristupanje gradnji ugovornim odnosom krajnjih korisnika i županija mora obuhvatiti najmanje 70,0 % poljoprivrednih površina unutar obuhvata svakog pojedinog sustava javnog navodnjavanja.

Županija je prije gradnje Sustava navodnjavanja Glog s korisnicima zaključila predugovore kojima su krajnji korisnici iskazali dovoljan interes za korištenje sustava, sudjelovanje u troškovima rada i održavanja, nabavu opreme za navodnjavanje te zaključenje ugovora o korištenju nakon gradnje sustava javnog navodnjavanja.

U ožujku 2019. Županija je od općina prikupila ankete i potvrde interesa krajnjih korisnika za utvrđivanje obuhvata zahvata Sustava javnog navodnjavanja Bradat i Sustava javnog navodnjavanja Vrbovice i Kruševa u kojima su iskazani opći podaci o zainteresiranim korisnicima, planirana površina navodnjavanog zemljišta i popis katastarskih čestica na kojima je iskazan interes za navodnjavanjem.

Županija je u siječnju 2021. prema Hrvatskim vodama uputila zahtjeve kojima je iskazan interes za pokretanje projektnih aktivnosti u svrhu realizacije navodnjavanja Konavoskog polja u Općini Konavle, a u travnju 2021. za pokretanje projektnih aktivnosti u svrhu realizacije navodnjavanja Čarskog polja u Općini Smokvica.

Prema odredbama Uredbe o procjeni utjecaja zahvata na okoliš (Narodne novine 61/14 i 3/17), postupak procjene utjecaja na okoliš provodi nadležno upravno tijelo u županiji, odnosno u Gradu Zagrebu mišljenjem, između ostalog, za ostale zahvate navedene u Prilogu II. i III. spomenute Uredbe, koji ne dosižu kriterije utvrđene u tim priložima, a koji bi mogli imati značajan negativan utjecaj na okoliš za gospodarenje vodama namijenjenih poljoprivredi, uključujući navodnjavanje i odvodnju pri čemu je površina navodnjavanja 2 000 ha i više, a u Jadranskom slivnom području 300 ha i veća.

Za projekt navodnjavanja polja na Korčuli, odnosno za sustave navodnjavanja Malo Blato – Lombarda; Čarsko polje; Smokvičko polje; Vrbovica – Kruševo i Bradat izrađena su idejna rješenja, idejni projekti te elaborati zaštite okoliša. Nadležno upravno tijelo Županije je na temelju navedenih elaborata donijelo rješenja⁹ prema kojima za navedene sustave nije potrebno provesti postupak procjene utjecaja na okoliš, jer neće biti značajno negativnog utjecaja planiranog zahvata na sastavnice okoliša.

Županija je u listopadu 2022. za Sustav navodnjavanja Čarsko polje ishodila Lokacijsku dozvolu.

Pored navedenog, u poslovnim knjigama Županije, u okviru računa ostale nematerijalne proizvedene imovine evidentirano je 15 projekata (projekti navodnjavanja polja Vrbovica i Kruševo, Smokvičko polje, Stonsko polje, Čarsko polje te polja na otoku Mljetu; idejno rješenje navodnjavanja Donjeg Blata – Lombarda; idejni projekti navodnjavanja polja Bradat – Vela Luka; Kuna i SN Desne – vodoistražni; studija isplativosti sustava navodnjavanja na Korčuli – Donje Blato; studija izvodljivosti SN Župa dubrovačka; preinvesticijska studija navodnjavanja SN Raba Stolov; studija navodnjavanja polja na otoku Lastovu; izrada istražne bušotine SN Kuna i hidrogeološki elaborat za Općinu Zažablje) u vrijednosti od 3.459.045,00 kn.

Do konca 2022. izgrađen je Sustav navodnjavanja Glog za koji je sastavljen zapisnik o primopredaji radova u prosincu 2021. u kojem je navedeno da su ostvareni svi uvjeti da investitor odnosno Županija preuzme građevinu na korištenje.

Korištenje građevina za navodnjavanje

U glavnoj knjizi Županije na koncu 2022., u okviru proizvedene dugotrajne imovine evidentiran je Sustav navodnjavanja Glog vrijednosti od 24.415.419,00 kn.

Revizijom je utvrđeno da je Županija s 84 krajnja korisnika (koji su u zakupu poljoprivrednog zemljišta na području katastarske općine Opuzen II.) zaključila ugovore o priključenju na Sustav navodnjavanja Glog u lipnju 2022. Prethodno je Županija u rujnu 2016. zaključila 188 predugovora (Sustav navodnjavanja Glog ima 188 priključnih okana) kojima su se krajnji korisnici obvezali navodnjavati zemljište ukupne površine od 240,72 ha, odnosno 77,6 % obuhvata sustava.

Također, revizijom je utvrđeno da prema zaključenim predugovorima i ugovorima o priključenju na spomenuti sustav navodnjavanja, obvezu nabave opreme za navodnjavanje koja je kompatibilna karakteristikama spomenutog sustava navodnjavanja imaju krajnji korisnici sustava. Županija do vremena obavljanja revizije (travanj 2023.) nije dostavila podatke o broju korisnika koji imaju opremu za priključenje na spomenuti sustav. Studijom izvodljivosti za Sustav navodnjavanja Glog procijenjeni troškovi nabave opreme za navodnjavanje iznose 24.988,00 kn/ha s porezom na dodanu vrijednost po jedinici navodnjavanje površine.

Prema obrazloženju odgovorne osobe, Sustav navodnjavanja Glog pušten je u probni rad tijekom 2022. te je radio s prekidima i u raznim režimima opterećenja, odnosno nije korišten u punom kapacitetu.

⁹ Rješenja Upravnog odjela za zaštitu okoliša i komunalne poslove Županije iz 2020. i 2021.

Također, prema obrazloženju odgovorne osobe, u tijeku je postupak zaključivanja ugovora o priključenju na Sustav navodnjavanja Glog s preostalim krajnjim korisnicima, dok korisnici koji su potpisali ugovore o priključenju na Sustav navodnjavanja Glog tijekom 2022. nisu priključeni na spomenuti sustav i nije im isporučivana voda za navodnjavanje jer Županija nije donijela akte koji se odnose na korištenje vode za navodnjavanje (rješenje, cjenik). Revizijom je utvrđeno da je Županijska skupština u prosincu 2022. donijela Odluku o visini i obvezi plaćanja naknade za navodnjavanje za Sustav navodnjavanja Glog za 2023.

S obzirom na to da je Sustav navodnjavanja Glog pušten u probni rad tijekom 2022. i da na spomenuti sustav nisu priključeni krajnji korisnici, u postupku obavljanja revizije, nije bilo moguće analizirati podatke o poljoprivrednim kulturama na površinama pod navodnjavanjem u odnosu na studiju izvodljivosti sustava.

Prema obrazloženju odgovorne osobe, prilikom zaključivanja predugovora s krajnjim korisnicima tijekom 2016., Županija je evidentirala poljoprivredne kulture koje se uzgajaju na površinama planiranim za navodnjavanje te se uglavnom radi o trajnim nasadima.

Kako Sustav navodnjavanja Glog tijekom 2022. nije stavljen u funkciju te nije bilo priključenih korisnika, u postupku obavljanja revizije, nije bilo moguće utvrditi omogućuje li spomenuti sustav navodnjavanja mjerenje utroška i gubitka vode. No, prema obrazloženju odgovorne osobe, sustav ima brojilo koje omogućava mjerenje zahvaćene količine vode, dok istovremeno svaki krajnji korisnik ima pojedinačno brojilo koje očitava stanje potrošene vode. Kako sustav još nije isporučivao vodu krajnjim korisnicima, Županija ne raspolaže podacima o razlici zahvaćene i isporučene vode, o stvarno navodnjavanim površinama i povećanju poljoprivredne proizvodnje na navodnjavanim površinama.

Državni ured za reviziju preporučuje poduzimati daljnje aktivnosti na zaključivanju ugovora o priključenju na Sustav navodnjavanja Glog s krajnjim korisnicima kako bi se spomenuti sustav stavio u funkciju i koristio u punom kapacitetu.

NAPNAV-om je utvrđeno da je za izradu kvalitetnih planskih, projektnih i izvedbenih rješenja te korištenje i održavanje objekata i sustava za navodnjavanje potrebno pravovremeno i stalno obrazovanje svih sudionika za izvršavanje odgovarajućih poslova hidrotehničke i agrotehničke struke, a po potrebi i ekonomske, strojarske i informatičke struke. Potrebno je i stalno obrazovanje osoba koje koriste objekte, strojeve i opremu za navodnjavanje, odnosno vlasnika i korisnika poljoprivrednog zemljišta koje se navodnjava te zaposlenih u vodnom gospodarstvu i poljoprivrednim savjetodavnim službama. Programe edukacija trebaju organizirati županijske poljoprivredno-savjetodavne službe u suradnji s Hrvatskim vodama, Državnim hidrometeorološkim zavodom, Upravom vodnog gospodarstva te relevantnim stručnim i znanstvenim institucijama.

Županija je, između ostalog, zaključila ugovore o komisionom vođenju izgradnje Sustava navodnjavanja Glog i izrade projektne dokumentacije za sustave navodnjavanja na svom području te surađuje s Hrvatskim vodama na ostvarivanju ciljeva i praćenju ostvarenja rezultata NAPNAV-a. Prema obrazloženju odgovorne osobe, Županija u skladu sa svojim ovlastima surađuje s Hrvatskim vodama u smislu razvoja projekata na svom području te predlaže mjere za unaprjeđenje i razvoj poljoprivrednih i drugih područja prilikom brojnih zajedničkih sastanaka.

Prema obrazloženju odgovorne osobe, Županija ne provodi edukaciju poljoprivrednika o koristima navodnjavanja zbog utjecaja klimatskih promjena, o novim tehnologijama, načinu financiranja sustava javnog navodnjavanja i drugo.

Navedeno provodi Uprava za stručnu podršku razvoja poljoprivrede Ministarstva poljoprivrede te su sve informacije dostupne prilikom redovnog informiranja Županije (mrežne stranice) te na nizu sastanaka održanih u organizaciji Županije i Ministarstva poljoprivrede s potencijalnim korisnicima na terenu. Također, Županija putem Centra za poduzetništvo (trgovačkog društva u svom vlasništvu) sudjeluje u nizu projekata koji se odnose i na navedeno.

Nadalje, na mrežnim stranicama Županije u travnju 2021. objavljen je Poziv javnosti u kojem se pozivaju građani i pravne osobe da se uključe u savjetovanje s javnošću u vezi s prijedlogom Programa potpora u poljoprivredi i ruralnom razvoju na području Dubrovačko-neretvanske županije za razdoblje 2021. – 2023. U travnju 2022. objavljen je Javni poziv za dodjelu potpora male vrijednosti u poljoprivredi na području Dubrovačko-neretvanske županije u 2022., za ulaganja u poljoprivredi. Jedna od potpora odnosi se na Potporu za uvođenje sustava navodnjavanja na poljoprivrednim površinama. Pravo na potporu imaju nositelji poljoprivrednog gospodarstva upisanog u Upisnike u Agenciji za plaćanja, registrirani za obavljanje poljoprivredne djelatnosti, a prihvatljivi troškovi su troškovi za izgradnju jednostavnih akumulacija za navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta, obnovu zapuštenih bunara i prirodnih akumulacija, bušenje bunara, postavljanje sustava za navodnjavanje i troškovi priključka na vodoopskrbni sustav. Potpora se dodjeljuje u cilju povećanja i unaprjeđenja poljoprivredne proizvodnje.

Državni ured za reviziju preporučuje provoditi edukacije poljoprivrednika čije je zemljište u obuhvatu sustava javnog navodnjavanja, za koje su u izradi projektna dokumentacija ili preinvesticijske studije te o mogućnosti priključenja na sustav javnog navodnjavanja, koristima navodnjavanja, novim tehnologijama i načinu financiranja sustava javnog navodnjavanja.

Ministarstvo poljoprivrede objavilo je natječaj na koji se korisnici mogu prijaviti radi pribavljanja sredstava za financiranje opreme za navodnjavanje, dok je odredbama Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o poljoprivrednom zemljištu (Narodne novine 57/22) propisana obveza korištenja sustava javnog navodnjavanja na poljoprivrednom zemljištu u vlasništvu Republike Hrvatske koje je dano u zakup.

U okviru sredstava Programa ruralnog razvoja, kroz mjeru 4.1.1. Rekonstruiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava, mjere 6.1.1. Potpora mladim poljoprivrednicima i 6.3.1. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava, između ostalog, omogućeno je financiranje troškova gradnje sustava za navodnjavanje. Svrha navedenog Natječaja je podizanje konkurentnosti i otpornosti poljoprivrednih gospodarstava sufinanciranjem ulaganja u navodnjavanje na poljoprivrednom gospodarstvu čime se uz učinkovito korištenje prirodnih resursa i očuvanje okoliša doprinosi otpornom i održivom oporavku gospodarstava.

Prema obrazloženju odgovorne osobe svo poljoprivredno zemljište koje je u obuhvatu Sustava navodnjavanja Glog je u vlasništvu Republike Hrvatske. Korištenje sustava navodnjavanja na zemljištu u vlasništvu Republike Hrvatske uređeno je odredbama Zakona o poljoprivrednom zemljištu te odredbama Zakona o poljoprivrednom zemljištu (Narodne novine 20/18, 115/18, 98/19 i 57/22), koji je stupio na snagu u svibnju 2022.

Održavanje građevina za navodnjavanje

Odredbama članaka 27. i 30. Zakona o vodama, između ostalog, propisano je da građevinama za navodnjavanje u vlasništvu županija upravljaju same županije.

Pod upravljanjem, između ostalog, smatraju se poslovi održavanja vodnih građevina te čuvanja i korištenja za namjene kojima vodne građevine služe. Održavanje građevina za navodnjavanje u vlasništvu županije provodi se prema programu koji donosi njezino predstavničko tijelo.

Prema odredbama članka 240. navedenog Zakona, iznimno, u razdoblju od 36 mjeseci od stupanja na snagu Zakona o vodama (do srpnja 2022.), građevine za navodnjavanje u vlasništvu županija održavaju Hrvatske vode na temelju programa koji donosi predstavničko tijelo županije i do visine sredstava naknade za navodnjavanje osiguranih na temelju zakona kojim se uređuje financiranje vodnoga gospodarstva. Program održavanja predstavničkom tijelu županije predlažu Hrvatske vode. Županija je ovlaštena preuzeti održavanje građevina za navodnjavanje počevši od 1. siječnja svake iduće godine unutar naprijed navedenog roka, na temelju akta koji je u obvezi dostaviti Hrvatskim vodama najmanje 60 dana unaprijed. Ako županija ne preuzme održavanje prije isteka navedenog roka, njegovim istekom smatra se da ga je preuzela. U razdoblju od 36 mjeseci od stupanja na snagu Zakona o vodama, smatra se da Hrvatske vode ispunjavaju uvjete za obavljanje posebnih djelatnosti za potrebe upravljanja vodama, propisane odredbama navedenog Zakona u dijelu koji se odnosi na održavanje vodnih građevina.

Odredbama Pravilnika o posebnim uvjetima za obavljanje djelatnosti vodoistražnih radova i drugih hidrogeoloških usluga, poslova preventivne obrane od poplava te poslova i mjera redovite i izvanredne obrane od poplava te održavanja detaljnih građevina za melioracijsku odvodnju i građevina za navodnjavanje (Narodne novine 26/20)¹⁰, koji je stupio na snagu 18. ožujka 2020., određeni su uvjeti koje mora ispunjavati pravna osoba ili fizička osoba obrtnik koja održava građevine za navodnjavanje.

Prema Studiji izvodljivosti za Sustav navodnjavanja Glog utvrđeni su ukupni godišnji troškovi rada i održavanja sustava navodnjavanja u iznosu od 492.664,00 kn s porezom na dodanu vrijednost, pri čemu su fiksni troškovi održavanja određeni u iznosu od 753,00 kn/ha, a varijabilni u iznosu od 0,35kn/m³.

Prema Programu održavanja Sustava navodnjavanja Glog za 2022., sustavom su do srpnja 2022. upravljale Hrvatske vode, u skladu s odredbama Zakona o vodama.

Program održavanja Sustava navodnjavanja Glog za 2022. sadrži poglavlje godišnji troškovi rada i održavanja Sustava navodnjavanja Glog u kojem su obračunani fiksni troškovi rada i održavanja te varijabilni godišnji troškovi. Fiksne troškove rada i održavanja Sustava javnog navodnjavanja Glog čine troškovi upravljanja i rukovanja sustavom javnog navodnjavanja; troškovi održavanja sustava javnog navodnjavanja i zajednički troškovi sustava javnog navodnjavanja (izvještavanje, tehnički i agronomski poslovi, financijski troškovi administriranja sustava javnog navodnjavanja, troškovi osiguranja sustava javnog navodnjavanja i naplate naknade, ostali troškovi).

¹⁰ Do stupanja na snagu navedenog Pravilnika (ožujak 2020.), na snazi je bio Pravilnik o posebnim uvjetima za obavljanje djelatnosti vodoistražnih radova i drugih hidrogeoloških radova, preventivne, redovne i izvanredne obrane od poplava te upravljanja detaljnim građevinama za melioracijsku odvodnju i vodnim građevinama za navodnjavanje (Narodne novine 83/10, 126/12 i 112/14).

Varijabilne troškove rada i održavanja Sustava javnog navodnjavanja Glog čine troškovi energije potrebne za rad sustava javnog navodnjavanja i troškovi naknade za korištenje voda.

Naknada za troškove upravljanja i rukovanja (Fix_A) sustavom javnog navodnjavanja procijenjena je u iznosu od 50.000,00 kn. Troškovi održavanja (Fix_B) sustava javnog navodnjavanja, koji obuhvaćaju troškove održavanja strojarske opreme, crpke, elektrotehničkog dijela, distribucijskog cjevovoda i građevinskih radova, iznose 152.601,97 kn, odnosno 408,03 kn po hektaru.

Zajednički troškovi (Fix_c) sustava javnog navodnjavanja su izvještavanje, tehnički i agronomski poslovi, financijski troškovi administriranja sustava javnog navodnjavanja i naplate naknade, troškovi osiguranja te ostali troškovi. Obračunani su u iznosu od 10,00 kn po ha površine te iznose 3.740,00 kn za ukupno 374 ha površine.

Prema Programu ukupni fiksni troškovi rada i održavanja sustava (Fix) iznose 206.341,97 kn, odnosno 551,72 kn/ha.

U sklopu varijabilnih troškova rada i održavanja sustava navodnjavanja, za izračun troškova energije (Vt_energ) koristile su se procijenjene potrebe poljoprivrednika za vodom na sezonskom nivou u iznosu od 200.000,00 m³ vode. Analizom utroška električne energije i isporučene količine vode utvrđeno je da je za 1 m³ potreban utrošak električne energije u iznosu od 0,45 kn te su procijenjeni troškovi energije (Vt_energ) potrebni za rad sustava u iznosu od 90.000,00 kn. Županija je procijenila troškove naknade za korištenje voda (Vt_nkv) u iznosu od 16.000,00 kn. Stoga ukupni varijabilni troškovi (Vt) iznose 106.000,00 kn, odnosno 0,53 kn/m³.

Slijedom navedenog, ukupni godišnji troškovi rada i održavanja sustava navodnjavanja (Fix+Vt) su obračunani u iznosu od 312.341,97 kn.

Programom održavanja Sustava navodnjavanja Glog za 2023 ukupni fiksni troškovi rada i održavanja sustava navodnjavanja (Fix) utvrđeni su na isti način kao u Programu održavanja Sustava navodnjavanja Glog za 2022. te iznose 206.341,97 kn odnosno 27.386,29 eura, što je 551,72 kn/ha odnosno 73,23 eura/ha. Ukupni varijabilni troškovi rada i održavanja sustava navodnjavanja (Vt) određeni su u iznosu od 236.000,00 kn, odnosno 31.322,58 eura, koji su u odnosu na prethodnu godinu veći zbog povećanja troškova električne energije za 0,65 kn, odnosno 0,09 eura. Slijedom navedenog, ukupni godišnji troškovi rada i održavanja sustava navodnjavanja (Fix+Vt) obračunani su u iznosu od 442.341,97 kn, odnosno 58.708,87 eura.

Županija tijekom 2022. za Sustav navodnjavanja Glog nije ostvarila rashode za usluge upravljanja i održavanja.

Županijska skupština je u prosincu 2022. donijela Odluku o prijenosu poslova upravljanja Sustavom navodnjavanja Glog kojom je upravljanje sustavom prenijela na trgovačko društvo za opskrbu pitkom vodom u vlasništvu Grada Opuzena. Županija je u ožujku 2023. sa spomenutim trgovačkim društvom zaključila Ugovor o prijenosu poslova upravljanja Sustavom navodnjavanja Glog odnosno poslova upravljanja, održavanja, čuvanja i korištenja spomenutog sustava.

KORIŠTENJE VODE ZA NAVODNJAVANJE

Prema odredbama članaka 88. i 91. Zakona o vodama, korištenje voda, između ostalog, je zahvaćanje površinskih i podzemnih voda, uključujući izvorske, mineralne i geotermalne vode za različite namjene (za opskrbu vodom za piće, za stavljanje na tržište u izvornom ili prerađenom obliku u bocama ili drugoj ambalaži, sanitarne i tehnološke potrebe, zdravstvene i balneološke potrebe, grijanje, navodnjavanje i druge namjene).

Za svako korištenje voda koje prelazi opseg općeg korištenja voda, odnosno slobodnog korištenja voda, potreban je ugovor o koncesiji ili vodopravna dozvola za korištenje voda, osim kad je Zakonom o vodama drukčije uređeno.

Nadalje, prema odredbama članka 92. Zakona o vodama, pravne i fizičke osobe koje zahvaćaju vode, osim pri općem korištenju voda i slobodnom korištenju voda, obvezne su voditi očevidnik o količinama zahvaćene vode i o tome dostavljati podatke Hrvatskim vodama.

Sadržaj i način vođenja očevidnika zahvaćenih i korištenih količina voda, mjerenje zahvaćenih i korištenih količina voda te dostavljanje navedenih podataka Hrvatskim vodama propisano je odredbama Pravilnika o očevidniku zahvaćenih i korištenih količina voda.

Županija je u srpnju 2022. ishodila Vodopravnu dozvolu za korištenje površinskih voda od Hrvatskih voda, Vodnogospodarskog odjela za slivove južnog Jadrana za korištenje površinske vode iz kanala Mala Neretva na području katastarske općine Opuzen II za navodnjavanje poljoprivredne površine oko 312 ha u lijevom zaobalju Neretve između obrambenog nasipa na desnoj obali Male Neretve i rukavca Crepina (maksimalna crpna količina 242 l/s, maksimalna godišnja crpna količina 750 000 m³). Voda se zahvaća crpkom iz vodotoka i direktno upumpava u Sustav navodnjavanja Glog (bez međuspremnika). Vodopravna dozvola je na snazi do srpnja 2027.

Prema podacima iz Vodopravne dozvole, Županija je u trenutku izdavanja zaključila ugovore o priključenju na sustav javnog navodnjavanja s ukupno 84 posjednika, što se odnosi na oko 118 ha površine, a navodnjavat će se različite kulture (primjerice, jabuke, breskve, citrusi te povrtne kulture). Također, osim crpne stanice Glog izvedeni su dovodni i distribucijski cjevovodi sa 188 priključnih okana te je za Sustav navodnjavanja Glog izdana i Uporabna dozvola u prosincu 2021.

Županija prema Vodopravnoj dozvoli ima obvezu, jednom godišnje (do 15. siječnja), Hrvatskim vodama dostaviti obrazac 3B priloga Pravilnika o očevidniku zahvaćenih i korištenih količina voda, koji sadrži podatke o ukupno navodnjavanoj površini u prethodnoj godini.

Županija nije uspostavila očevidnik o zahvaćenim količinama vode i nije dostavila Hrvatskim vodama navedeni obrazac jer je, prema obrazloženju odgovorne osobe, Sustav navodnjavanja Glog tijekom 2022. pušten u probni rad i nije imao priključenih krajnjih korisnika, a osim spomenutog nisu imali drugih sustava navodnjavanja.

Prema odredbama članka 45. Zakona o financiranju vodnoga gospodarstva, naknada za navodnjavanje plaća se na poljoprivredno zemljište koje se navodnjava iz građevina za navodnjavanje u vlasništvu županija i na poljoprivredno zemljište kojem je dostupno navodnjavanje iz te građevine. Obveznik plaćanja naknade za navodnjavanje je vlasnik ili drugi zakoniti posjednik poljoprivrednog zemljišta. Suvlasnici i drugi zakoniti suposjednici su solidarni obveznici naknade za navodnjavanje.

Osnovica za obračun naknade za navodnjavanje je količina vode isporučena putem građevina za navodnjavanje ili jedinica površine zemljišta (hektar, četvorni metar) za koje je dostupno priključenje na građevinu za navodnjavanje. Ako nije moguće mjerenjem utvrditi količine vode, osnovica za obračun naknade za navodnjavanje je jedinica površine zemljišta (hektar, četvorni metar) koja se navodnjava putem građevina za navodnjavanje. Iznimno, fiksni troškovi održavanja građevina za navodnjavanje u vlasništvu županija obračunavaju se i naplaćuju od obveznika u fiksnom apsolutnom iznosu.

Odlukom predstavničkog tijela županije detaljnije se propisuje obračun i naplata naknade za navodnjavanje, obračunska razdoblja, rokovi plaćanja, način ostvarenja prava na povrat preplaćenih iznosa naknade za navodnjavanje te provedba nadzora nad obračunom i naplatom naknade za navodnjavanje, a mogu se detaljnije propisati obveznici, osnovica, izuzeća od plaćanja, oslobođenja i olakšice. Obračun naknade za navodnjavanje ispostavlja se na temelju podataka iz očevidnika naknade za navodnjavanje koji vode županije. Potvrde o činjenicama iz očevidnika imaju, u upravnom i sudskom postupku, dokaznu snagu javne isprave.

Prihod od naknade za navodnjavanje koristi se za održavanje građevina za navodnjavanje u vlasništvu županija prema načelima solidarnosti i prvenstva u potrebama na području izgrađenoga sustava građevina za navodnjavanje.

Prema odredbama članaka 8. i 9. Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje, na temelju godišnjeg programa održavanja sustava javnog navodnjavanja, predstavničko tijelo županije donosi odluku o godišnjoj visini naknade za navodnjavanje. U odluci o godišnjoj visini naknade za navodnjavanje posebno se iskazuje naknada za pokriće fiksnih, a posebno za pokriće varijabilnih troškova. Fiksne troškove rada i održavanja sustava javnog navodnjavanja čine troškovi upravljanja i rukovanja sustavom javnog navodnjavanja, troškovi održavanja sustava javnog navodnjavanja te zajednički troškovi sustava javnog navodnjavanja (izvještavanje, tehnički i agronomski poslovi, financijski troškovi administriranja sustava javnog navodnjavanja i naplate naknade, troškovi osiguranja sustava javnog navodnjavanja i ostali troškovi). Varijabilni troškovi rada i održavanja sustava javnog navodnjavanja ovise o količini isporučene vode, a čine ih troškovi energije potrebni za rad sustava javnog navodnjavanja te troškovi naknade za korištenje voda.

Županijska skupština je u prosincu 2022. donijela Odluku o visini i obvezi plaćanja naknade za navodnjavanje za Sustav navodnjavanja Glog za 2023. Odredbama spomenute Odluke utvrđena je obveza plaćanja naknade za navodnjavanje, obračun i naplata naknade za navodnjavanje, obračunsko razdoblje, rokovi plaćanja, način ostvarenja prava na povrat preplaćenih iznosa naknade, nadzor nad obračunom i naplatom naknade za navodnjavanje te vođenje očevidnika za 2023.

Naknada za navodnjavanje plaća se na poljoprivredno zemljište koje se navodnjava iz Sustava navodnjavanja Glog, a utvrđena je u iznosu od $2,00 \text{ kn/m}^3$ ($0,27 \text{ eura/m}^3$) utrošene vode. Količina utrošene vode utvrđuje se na mjernom mjestu korisnika Sustava navodnjavanja. Obveznik plaćanja naknade za navodnjavanje je vlasnik ili drugi zakoniti posjednik poljoprivrednog zemljišta, a upravitelj spomenutog sustava navodnjavanja je pravna osoba kojoj se povjeri upravljanje. Naknadom za navodnjavanje podmiruju se troškovi rada i održavanja sustava za navodnjavanje koja se sastoji od fiksnih i varijabilnih troškova te su detaljnije definirani Programom održavanja Sustava navodnjavanja Glog za 2023. Obračunsko razdoblje naknade za navodnjavanje je jedna kalendarska godina te će obvezniku plaćanja naknade za navodnjavanje biti ispostavljeno rješenje o obračunu naknade za navodnjavanje za Sustav navodnjavanja Glog za 2023.

Obračun varijabilnog troška koji se podmiruje naknadom za navodnjavanje vrši se utvrđenjem stvarnih količina vode isporučene putem građevine za navodnjavanje (utrošena voda), na temelju očitavanja mjerila/brojila. Mjerilo za potrošnju vode očitava jednom mjesečno upravitelj. Nakon poslovne godine izvršit će se godišnji obračun. Upravitelj obavlja izračun i obračun godišnjih troškova rada i održavanja sustava navodnjavanja te obvezniku izdaje obračunski list koji sadržava obračunske elemente, a prihod od naknade za navodnjavanje namjenski je prihod i koristi se za upravljanje i održavanje Sustava navodnjavanja Glog.

Rok plaćanja godišnje naknade za navodnjavanje određuje se rješenjem o obračunu naknade za navodnjavanje koje donosi upravitelj.

Revizijom je utvrđeno da Odluka o visini i obvezi plaćanja naknade za navodnjavanje za Sustav navodnjavanja Glog za 2023. ne sadrži odredbe kojima je posebno iskazana naknada za fiksne, a posebno za varijabilne troškove, što nije u skladu s odredbama članka 9. Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje, kojima je, između ostalog, propisano da se u odluci o godišnjoj visini naknade za navodnjavanje posebno iskazuje naknada za fiksne, a posebno za varijabilne troškove.

Državni ured za reviziju nalaže Odlukom o visini i obvezi plaćanja naknade za navodnjavanje posebno iskazati naknadu za fiksne, a posebno za varijabilne troškove u skladu s odredbama Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje.

Revizijom je utvrđeno da je odredbama članka 3. Odluke o visini i obvezi plaćanja naknade za navodnjavanje za Sustav navodnjavanja Glog za 2023. propisano da se naknada za navodnjavanje plaća na poljoprivredno zemljište koje se navodnjava iz Sustava navodnjavanja Glog, a nije propisano da se naknada za navodnjavanje plaća i na poljoprivredno zemljište kojem je dostupno navodnjavanje iz te građevine, što nije u skladu s odredbama članka 45. Zakona o financiranju vodnoga gospodarstva kojima je propisano da se naknada za navodnjavanje plaća na poljoprivredno zemljište koje se navodnjava iz građevina za navodnjavanje u vlasništvu jedinice područne (regionalne) samouprave i na poljoprivredno zemljište kojem je dostupno navodnjavanje iz te građevine. Nadalje, odredbama članka 47. spomenutog Zakona propisano je da je osnovica za obračun naknade za navodnjavanje količina vode isporučena putem građevina za navodnjavanje zemljištu koje se navodnjava ili jedinica površine zemljišta (hektar, četvorni metar) za koje je dostupno priključenje na građevinu za navodnjavanje. Iznimno, fiksni troškovi održavanja građevina za navodnjavanje u vlasništvu jedinica područne (regionalne) samouprave obračunavaju se i naplaćuju od obveznika u fiksnom apsolutnom iznosu (fiksni dio naknade za navodnjavanje).

Državni ured za reviziju nalaže Odluku o visini i obvezi plaćanja naknade za navodnjavanje uskladiti s odredbama Zakona o financiranju vodnog gospodarstva, na način da se odredbama Odluke odredi obveza plaćanja naknade za navodnjavanje vlasnicima ili posjednicima poljoprivrednog zemljišta kojem je dostupno navodnjavanje iz Sustava navodnjavanja Glog.

Županija je Odlukom o visini i obvezi plaćanja naknade za Sustav navodnjavanja Glog za 2023. povjerala vođenje očevidnika naknade za navodnjavanje te nadzor nad obračunom i naplatom iste upravitelju, odnosno trgovačkom društvu s kojim je zaključila ugovor o prijenosu poslova upravljanja navedenim sustavom.

Odluka o podmirivanju dijela troškova održavanja Sustava navodnjavanja Glog iz prihoda Županije nije donesena.

Prema obrazloženju odgovorne osobe, Sustav navodnjavanja Glog do srpnja 2022. održavale su Hrvatske vode, dok je od srpnja do prosinca 2022. bio u probnom radu te Županija, osim redovnih troškova električne energije, nije imala drugih troškova.

Revizijom je utvrđeno da izvješće o realizaciji Programa održavanja Sustava navodnjavanja Glog za 2022. do vremena obavljanja revizije (travanj 2023.) nije sastavljeno.

Prema odredbama članka 10. Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje, temeljem prihvaćenog izvješća o realizaciji godišnjeg programa održavanja te godišnjeg obračuna prihoda i rashoda sustava javnog navodnjavanja, izvršno tijelo jedinica područne (regionalne) samouprave može odobriti podmirivanje dijela troškova sustava javnog navodnjavanja iz sredstava proračuna jedinice područne (regionalne) samouprave. Izvješće su jedinice područne (regionalne) samouprave dužne dostaviti ministarstvu nadležnom za vodno gospodarstvo i Hrvatskim vodama jednom godišnje, a najkasnije do donošenja programa održavanja sustava javnog navodnjavanja za naredno razdoblje.

Državni ured za reviziju nalaže sastaviti izvješće o realizaciji godišnjeg programa održavanja i godišnjeg obračuna prihoda i rashoda sustava javnog navodnjavanja te ga dostaviti ministarstvu nadležnom za vodno gospodarstvo i Hrvatskim vodama najkasnije do donošenja programa održavanja sustava javnog navodnjavanja za naredno razdoblje, u skladu s odredbama Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje.

INFORMIRANJE JAVNOSTI

Prema Strategiji upravljanja vodama, jedna od aktivnosti i mjera za unaprjeđenje sustava navodnjavanja je informiranje javnosti o stanju i mogućnostima korištenja voda.

Na mrežnim stranicama Županije u okviru službenih glasnika objavljen je, između ostalog, zaključak o prihvaćanju Plana navodnjavanja za područje Županije, odluke o donošenju Programa održavanja Sustava navodnjavanja Glog za 2022. i 2023., Odluka o visini i obvezi plaćanja naknade za navodnjavanje za Sustav navodnjavanja Glog te Odluka o prijenosu poslova upravljanja Sustavom navodnjavanja Glog.

Nadalje, Županija je na mrežnim stranicama, između ostalog, objavila poveznice na novinske članke koji sadrže informacije o aktivnostima Županije u vezi s projektom navodnjavanja Donje Neretve, o zaključenom ugovoru o financiranju izgradnje Sustava navodnjavanja Glog te zaključenim ugovorima o građenju s odabranim izvođačima i pilot-projektom komasacije Konavoskog polja.

Informacije o sustavima javnog navodnjavanja, osim na mrežnim stranicama Županije, objavljuju se u televizijskim emisijama i u drugim medijima te su korisnicima informacije o sustavima javnog navodnjavanja dostupne i na društvenim mrežama.

Prema obrazloženju odgovorne osobe, podatke o informiranju javnosti o realizaciji Plana navodnjavanja i drugih županijskih planova u vezi s navodnjavanjem Županija objavljuje na svojim mrežnim stranicama. Također je, tijekom proteklog razdoblja izgradnje, a osobito tijekom pripreme za korištenje sustava navodnjavanja, zainteresiranu javnost i institucije informirala o svim koracima, i to osobito o potencijalnim iznosima koji se plaćaju za navodnjavanje.

Održavala je sastanke sa poljoprivrednicama iz doline Neretve te se na većini sastanaka raspravljalo o Sustavu navodnjavanja Glog, no za navedene sastanke nije vodila zapisnike jer se zapisnici vode samo za sastanke koji prema svojoj naravi to zahtijevaju.

Državni ured za reviziju preporučuje i nadalje provoditi izobrazno-informativne aktivnosti, jer su započele aktivnosti na gradnji sedam sustava te u sljedećem razdoblju posvetiti više pozornosti informiranju korisnika u vezi s odabirom optimalne opreme za navodnjavanje, mogućnosti povećanja priroda poljoprivrednih kultura na površinama koje se navodnjavaju, potrebi proizvodnje poljoprivrednih kultura koje se nedovoljno proizvode u Republici Hrvatskoj te drugim koristima primjene sustava javnog navodnjavanja.

OCJENA UČINKOVITOSTI UPRAVLJANJA GRAĐEVINAMA ZA NAVODNJAVANJE U DUBROVAČKO-NERETVANSKOJ ŽUPANIJU

Državni ured za reviziju obavio je reviziju učinkovitosti upravljanja građevinama za navodnjavanje u Županiji. Ciljevi revizije bili su provjeriti uspostavu pravnog, strateškog i planskog okvira za učinkovito upravljanje građevinama za navodnjavanje, utvrditi jesu li ustrojene propisane evidencije građevina za navodnjavanje, ocijeniti je li gradnja, korištenje i održavanje građevina za navodnjavanje učinkovita, ocijeniti koristi li se voda za navodnjavanje u skladu s vodnim potencijalom i potrebama za navodnjavanjem te informira li se javnost o navodnjavanju.

Na temelju revizijom utvrđenih činjenica, primjenjujući utvrđene kriterije, Državni ured za reviziju ocijenio je da je Dubrovačko-neretvanska županija poduzela aktivnosti na donošenju planskih dokumenata te općih akata koji se odnose na korištenje voda za navodnjavanje odnosno donijela je Plan navodnjavanja Dubrovačko-neretvanske županije, Programe održavanja Sustava navodnjavanja Glog za 2022. i 2023., Odluku o visini i obvezi plaćanja naknade za navodnjavanje za Sustav navodnjavanja Glog za 2023. i Odluku o prijenosu poslova upravljanja Sustavom navodnjavanja Glog. Planom navodnjavanja iz 2007. utvrđen je vodni potencijal i potrebe za navodnjavanjem. Županija je za izgradnju Sustava navodnjavanja Glog, najvećim dijelom, osigurala sredstva iz Programa ruralnog razvoja. Također je s Hrvatskim vodama zaključila ugovore o komisionom projektu Programa izgradnje Sustava navodnjavanja Glog te programa izrade projektne dokumentacije sustava navodnjavanja na otoku Korčuli odnosno na području Županije te niz ugovora o sufinanciranju izrade projektne dokumentacije za sustave navodnjavanja na području Županije. Tijekom 2022. pustila je u probni rad Sustav navodnjavanja Glog te je zaključila ugovore o priključenju na sustav javnog navodnjavanja s 84 krajnja korisnika. Na svojim mrežnim stranicama, između ostalog, objavljuje podatke u vezi s realizacijom Plana navodnjavanja i drugih županijskih planova te javne pozive za dodjelu potpora male vrijednosti u poljoprivredi.

Međutim, utvrđeno je da postoje nepravilnosti i propusti koji se odnose na obvezu donošenja programa gradnje i održavanja sustava navodnjavanja, odnosno Županija nije donijela program gradnje sustava navodnjavanja, Programi održavanja Sustava navodnjavanja Glog za 2022. i 2023. ne sadrže sva poglavlja propisana Pravilnikom o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje te u postupak izrade i donošenja spomenutih programa održavanja nisu uključeni krajnji korisnici. Nije ustrojena evidencija građevina za navodnjavanje. U Odluci o visini i obvezi plaćanja naknade za navodnjavanje za Sustav navodnjavanja Glog za 2023. naknada za fiksne i naknada za varijabilne troškove nije posebno iskazana. Krajnji korisnici, s kojima su zaključeni ugovori o priključenju na sustav navodnjavanja nisu priključeni na sustav niti im je isporučena voda za navodnjavanje. Također, Županija nije provodila edukaciju poljoprivrednika o koristima navodnjavanja zbog utjecaja klimatskih promjena, o novim tehnologijama, načinu financiranja sustava javnog navodnjavanja i drugo.

Slijedom navedenog, Državni ured za reviziju ocjenjuje da su aktivnosti Županije provedene u vezi s upravljanjem građevinama za navodnjavanje **djelomično učinkovite** te se daju sljedeći nalozi i preporuke, prema područjima revizije:

1. Pravni, strateški i planski okvir za učinkovito upravljanje građevinama za navodnjavanje
 - 1.1. Donijeti program gradnje prije početka gradnje sustava navodnjavanja u skladu s odredbama Zakona o vodama i Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje.
 - 1.2. Program održavanja Sustava navodnjavanja Glog izraditi sa svim propisanim poglavljima u skladu s odredbama Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje.
 - 1.3. Uključiti krajnje korisnike u postupak izrade i donošenja godišnjeg programa održavanja sustava javnog navodnjavanja u skladu s odredbama Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje.
2. Evidencije građevina za navodnjavanje
 - 2.1. Ustrojiti evidenciju svih građevina za navodnjavanje koja bi sadržavala podatke o obuhvatu sustava navodnjavanja; zahvatu vode (površinske ili podzemne); fazi gradnje te procijenjenoj vrijednosti ili vrijednosti projekta; ulaganjima; tehnologiji; održavanju; vlasništvu nad zemljištem; broju korisnika sustava javnog navodnjavanja; površini navodnjavanog poljoprivrednog zemljišta; poljoprivrednim kulturama koje se uzgajaju (prema godinama) te drugo.
3. Gradnja, korištenje i održavanje građevina za navodnjavanje
 - 3.1. Poduzimati daljnje aktivnosti na zaključivanju ugovora o priključenju na Sustav navodnjavanja Glog s krajnjim korisnicima kako bi se spomenuti sustav stavio u funkciju i koristio u punom kapacitetu.
 - 3.2. Provoditi edukacije poljoprivrednika čije je zemljište u obuhvatu sustava javnog navodnjavanja, za koje su u izradi projektna dokumentacija ili preinvesticijske studije te o mogućnosti priključenja na sustav javnog navodnjavanja, koristima navodnjavanja, novim tehnologijama i načinu financiranja sustava javnog navodnjavanja.
4. Korištenje voda za navodnjavanje
 - 4.1. Odlukom o visini i obvezi plaćanja naknade za navodnjavanje posebno iskazati naknadu za fiksne, a posebno za varijabilne troškove u skladu s odredbama Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje.
 - 4.2. Odluku o visini i obvezi plaćanja naknade za navodnjavanje uskladiti s odredbama Zakona o financiranju vodnoga gospodarstva, na način da se odredbama Odluke odredi obveza plaćanja naknade za navodnjavanje vlasnicima ili posjednicima poljoprivrednog zemljišta kojem je dostupno navodnjavanje iz Sustava navodnjavanja Glog.

4.3. Sastaviti izvješće o realizaciji godišnjeg programa održavanja i godišnjeg obračuna prihoda i rashoda sustava javnog navodnjavanja te ga dostaviti ministarstvu nadležnom za vodno gospodarstvo i Hrvatskim vodama najkasnije do donošenja programa održavanja sustava javnog navodnjavanja za naredno razdoblje, u skladu s odredbama Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje.

5. Informiranje javnosti

5.1. Nadalje, provoditi izobrazno-informativne aktivnosti, jer su započele aktivnosti na gradnji sedam sustava te u sljedećem razdoblju posvetiti više pozornosti informiranju korisnika u vezi s odabirom optimalne opreme za navodnjavanje, mogućnosti povećanja priroda poljoprivrednih kultura na površinama koje se navodnjavaju, potrebi proizvodnje poljoprivrednih kultura koje se nedovoljno proizvode u Republici Hrvatskoj te drugim koristima primjene sustava javnog navodnjavanja.

Državni ured za reviziju mišljenja je da bi se provedbom navedenih naloga i preporuka postigla poboljšanja u vezi s uspostavom pravnog, strateškog i planskog okvira za učinkovito upravljanje građevinama za navodnjavanje, evidencijama te gradnjom, korištenjem i održavanjem građevina za navodnjavanje, korištenjem vode za navodnjavanje te informiranjem javnosti, čime bi se povećala učinkovitost upravljanja građevinama za navodnjavanje na području Županije.

OČITOVANJE DUBROVAČKO-NERETVANSKE ŽUPANIJE

Županija se očitovala na Nacrt izvješća o obavljenoj reviziji učinkovitosti upravljanja građevinama za navodnjavanje te prihvaća dane naloge i preporuke za koje smatra da će biti od iznimne koristi za daljnji razvoj i upravljanje sustavom za navodnjavanje, kao i pružiti jasne smjernice prema kojima bi trebalo uskladiti propise kako bi bili lakše provedivi. Međutim, smatra da dani nalozi i preporuke ne bi trebali utjecati na izražavanje mišljenja o ocjeni učinkovitosti upravljanja građevinama za navodnjavanje.

U vezi s donošenjem programa gradnje sustava javnog navodnjavanja prije početka gradnje sustava navodnjavanja, Županija navodi da, prema lex specialis zakonima koji uređuju predmetno područje, nadležnost nad općim aktima, planovima, kao i razvojnim projektima te upravljanju vodama u širem smislu, imaju Hrvatske vode, kao tijelo s javnim ovlastima. Zasebnim razvojnim područjima, u smislu izgradnje sustava navodnjavanja određene ovlasti i obveze imaju županije (ovisno o vrsti, načinu i kvantitativnosti sustava navodnjavanja te u skladu s reguliranim ugovorima o financiranju i izvorima financiranja određenih projekata). Nadalje, navodi da Županija postupa prema nalazima, navodima i planovima Hrvatskih voda kao tijela javne vlasti ovlaštenog za upravljanje sustavima navodnjavanja, a dio kojeg je bio i Sustav navodnjavanja Glog. S obzirom na razdoblje revizije, Županija će u narednom razdoblju, prema planovima razvoja Hrvatskih voda, postupiti u skladu s odredbama pravilnika koji su na snazi, s obzirom na to da je i do sada postupala u skladu s odredbama zakona koji su na snazi. Sustav razvoja navodnjavanja na područjima Županije, iako je u njezinoj nadležnosti, ne može se realizirati bez odluka i planova koje su Hrvatske vode donijele za predmetno područje. Također, zakonska nadležnost nad sustavima navodnjavanja na području Županije dijeli se prema karakteru građevina za navodnjavanje, odnosno jesu li dio sustava javnog navodnjavanja i slično.

U vezi s izradom Programa održavanja Sustava navodnjavanja Glog sa svim propisanim poglavljima, Županija navodi da je, od više zakonski mogućih modela upravljanja sustavom, izabrala upravljanje povjeravanjem sustava jedinici lokalne samouprave odnosno trgovačkom društvu za opskrbu pitkom vodom u vlasništvu Grada Opuzena. Nadalje, navodi da je mišljenja da je navedeni program maksimalno učinkovit te da je najkvalitetnije rješenje iz perspektive Županije i Grada Opuzena i traži uputu za nekim drugim modelom kojim bi se postigli bolji učinci.

U vezi s uključivanjem krajnjih korisnika u postupak izrade i donošenja godišnjeg programa održavanja sustava javnog navodnjavanja, Županija navodi da je na brojnim sastancima, od kojih je tema pojedinih bila navodnjavanje, uključila krajnje korisnike. Također, Županija održava neposrednu komunikaciju s krajnjim korisnicima na terenu preko službenika odjela Županije, predstavnika Grada, općina, komunalnog redarstva, Hrvatskih voda i drugih.

U vezi s ustrojavanjem evidencije građevina za navodnjavanje koja bi sadržavala podatke o obuhvatu sustava navodnjavanja; zahvatu vode (površinske ili podzemne); fazi gradnje te procijenjenoj vrijednosti ili vrijednosti projekta; ulaganjima; tehnologiji; održavanju; vlasništvu nad zemljištem; broju korisnika sustava javnog navodnjavanja; površini navodnjavanog poljoprivrednog zemljišta; poljoprivrednim kulturama koje se uzgajaju (prema godinama) te drugo, navodi da je plan Županije ustrojiti evidenciju građevina u skladu sa zakonskim odredbama, međutim do sada nije imala obvezu izrade spomenute evidencije s obzirom na to da nije imala evidentiranih građevina.

U vezi s poduzimanjem daljnjih aktivnosti na zaključivanju ugovora o priključenju na Sustav navodnjavanja Glog s krajnjim korisnicima kako bi se spomenuti sustav stavio u funkciju i koristio u punom kapacitetu, navodi da je plan Županije poduzimati daljnje aktivnosti na zaključivanju spomenutih ugovora, što je dijelom realizirano za vrijeme obavljanja revizije. Nadalje, navodi da je trgovačko društvo za opskrbu pitkom vodom u vlasništvu Grada Opuzena održalo sastanak s potencijalnim krajnjim korisnicima te je u fazi potpisivanja novih ugovora.

U vezi s edukacijom poljoprivrednika čije je zemljište u obuhvatu sustava javnog navodnjavanja, za koje su u izradi projektna dokumentacija ili preinvesticijske studije te o mogućnosti priključenja na sustav javnog navodnjavanja, koristima navodnjavanja, novim tehnologijama i načinu financiranja sustava javnog navodnjavanja, Županija navodi da kontinuirano provodi edukaciju poljoprivrednika čije je zemljište u obuhvatu, i to izravnom komunikacijom djelatnika Županije sa zainteresiranim strankama te putem jedinica lokalne samouprave; komunalnih i vodoopskrbnih ustanova te trgovačkih društava na navedenom području. Nadalje, navodi da edukaciju provode i ustanove te trgovačka društva čiji je osnivač Županija te objavama na svojim mrežnim stranicama.

U vezi s Odlukom o visini i obvezi plaćanja naknade za navodnjavanje kojom je potrebno posebno iskazati naknadu za fiksne, a posebno za varijabilne troškove, Županija navodi da je, od više zakonskih mogućih modela upravljanja sustavom, izabrala upravljanje povjeravanjem sustava navodnjavanja jedinici lokalne samouprave odnosno trgovačkom društvu za opskrbu pitkom vodom u vlasništvu Grada Opuzena. Mišljenja je da je navedeni Program maksimalno učinkovit te da je najkvalitetnije rješenje iz perspektive Županije i Grada Opuzena. Također, traži uputu za nekim drugim modelom kojim bi se postigli bolji učinci.

U vezi s određivanjem obveze plaćanja naknade za navodnjavanje vlasnicima ili posjednicima poljoprivrednog zemljišta kojem je dostupno navodnjavanje, Odlukom o visini i obvezi plaćanja naknade za navodnjavanje, navodi da nije pronašla mogućnost na koji bi način utvrdila i naplaćivala varijabilne troškove s obzirom na izabrani model i stanje poljoprivrednih kultura na terenu. Naime, vodeći se činjenicom o promjenjivosti površina i zemljišta u zakupu s obzirom na to da je ono određeno razdoblje u posjedu korisnika, vrsti poljoprivrednih kultura koje nisu jednoobrazne, vrsti primjenjivih troškova koji bi trebali činiti sastavni dio varijabilnog dijela (osim utroška električne energija), postoje i drugi parametri koje nije moguće uračunati i odrediti (npr. košenje). Mišljenja je da je navedeni Program najučinkovitiji, uz određena poboljšanja. Nadalje, navedeni nalog ne bi trebao niti je utjecao na učinkovitost u promatranom razdoblju te traži uputu za kvalitetnijim rješenjem odnosno poboljšanjem.

Nadalje, navodi da u odnosu na naknadu koja bi se naplaćivala potencijalnim korisnicima kojima je sustav dostupan iz predmetnih odredbi nije razvidno na koji način bi ona trebala biti određena, u kolikoj visini te koje bi bilo gravitirajuće područje žitelja koji bi ju trebali plaćati.

U vezi sa sastavljanjem izvješća o realizaciji godišnjeg programa održavanja i godišnjeg obračuna prihoda i rashoda sustava javnog navodnjavanja te njegova dostavljanja ministarstvu nadležnom za vodno gospodarstvo i Hrvatskim vodama najkasnije do donošenja programa održavanja sustava javnog navodnjavanja za naredno razdoblje, Županija navodi da će u skladu sa zakonskim odredbama izraditi i dostaviti spomenuta izvješća. Nadalje, navodi da je predmetno izvješće za 2022. u izradi te će se dostaviti nadležnim tijelima. Napominje da je spomenuti program prvi put donesen za 2022. te se odnosi na razdoblje od 11. srpnja do 31. prosinca 2022.

Nadalje, navodi kako prihvaća navedeni nalog, ali smatra da ne bi trebao utjecati na ocjenu učinkovitosti, osobito imajući u vidu činjenicu da je predmetna revizija obavljena u relativno fleksibilnom krajnjem roku (počela je u siječnju 2023. te su se tijekom njezina obavljanja, prema uputama, dostavljali dokumenti koji su nastajali kasnije, a odnosili su se na predmet revizije).

U vezi s provođenjem izobrazno-informativnih aktivnosti Županija navodi da joj je plan provoditi navedene te daljnje aktivnosti, od čega se veliki dio provodio tijekom promatranog razdoblja.